

MINISTERUL EDUCAȚIEI
ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA

CURRICULUM LA DISCIPLINA LITERATURA UNIVERSALĂ

**Învățământul liceal (clasele X-XII),
profilurile [U], [R], [G]**

Chișinău, 2026

Coordonatori, Ministerul Educației și Cercetării:

- Valentina OLARU, Secretară de Stat, doctor în pedagogie,
- Corina LUNGU, șefă Direcția politici în învățământul general,
- Daniela TÎRSÎNĂ, consultant principal, Direcția politici curriculare în învățământul general.

Expert național:

- Mariana MARIN, doctor în pedagogie, conferențiar universitar

Grup de lucru:

- Ion CONDREA, coordonator, profesor școlar, grad didactic superior, Liceul Teoretic „Ion Inuleț”, s. Vorniceni, r-nul. Strășeni.
- Ivan PILCHIN, cercetător, scriitor, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din Moldova, autor de curriculum (ediția 2010, 2019), autor de manuale la Literatura universală.
- Maria PILCHIN, cercetătoare, scriitoare, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, autoare de manuale la Literatura universală.

Cuprins

1. Preliminarii.....	4
2. Concepția disciplinei.....	6
3. Administrarea disciplinei	8
4. Competențe specifice disciplinei.....	10
6. Finalitățile învățării pe clase	78
7. Bibliografie.....	79

1. Preliminarii

Disciplina Literatura universală este parte integrantă a ariei curriculare „Limbă și comunicare”, având statut de disciplină obligatorie la nivel liceal, în clasele a X-a – a XII-a, pentru profilul umanist [U] și de disciplină opțională pentru profilurile real [R] și general [G]. Nucleul formativ al disciplinei este comun pentru toate profilurile liceale.

Curriculumul la Literatură universală are un caracter normativ și orientativ și stabilește cadrul conceptual, metodologic și funcțional al procesului de predare, învățare și evaluare a disciplinei. Documentul este elaborat în conformitate cu noile tendințe de dezvoltare curriculară pe plan național, aliniindu-se prevederilor Cadrului de referință al Curriculumului național (ediția 2025), cadrului normativ și strategic național (Codul educației, Strategia națională „Educația 2030”), documentelor curriculare (Planul-cadru) și direcțiilor asumate la nivel de politici educaționale (STEM, educația pentru dezvoltare durabilă etc.). Totodată, demersul curricular se corelează cu documentele internaționale de referință: Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ONU, 2015), Recomandările Parlamentului European și ale Consiliului UE privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții (2018), Busola învățării 2030 (OCDE), cadrele europene de referință actuale (GreenComp – competențe pentru durabilitate, DigComp – competențe digitale, Cadrul european de competențe în materie de inteligență artificială ș.a.).

Curriculumul propus se caracterizează prin relevanță socială, deschidere interdisciplinară, flexibilitate și orientare didactică inovatoare. Acesta valorifică literatura ca mijloc de înțelegere a experienței umane și a lumii contemporane, susține conexiuni cu istoria, filozofia, artele și educația civică, permite adaptarea demersului didactic la particularitățile clasei și la interesele elevilor și promovează strategii de învățare activă, reflexivă și critică, inclusiv prin utilizarea responsabilă a resurselor digitale.

Disciplina Literatura universală se înscrie în paradigma contemporană a curriculumului axat pe valori și pe învățare autentică. Ea contribuie la formarea unei personalități autonome, reflexive și responsabile, capabile de autodezvoltare, de participare activă la viața socială și culturală, de dialog intercultural și de asumare a valorilor naționale și universale. Prin lectura și interpretarea textelor reprezentative din patrimoniul literaturii universale, elevii își dezvoltă cultura generală, gândirea critică, sensibilitatea estetică, capacitatea de analiză și deschiderea față de diversitatea experiențelor umane.

Scopul disciplinei constă în formarea elevilor ca cititori autonomi, reflexivi și competenți din punct de vedere cultural, capabili să înțeleagă, să interpreteze și să compare opere literare din epoci și spații culturale diferite, să valorifice lectura ca experiență intelectuală, estetică și axiologică și să participe, prin intermediul literaturii, la dialogul intercultural. Totodată, disciplina dezvoltă competențe transferabile utile în viața personală, socială și profesională.

Parcursul disciplinei Literatura universală urmărește formarea progresivă a elevilor cititori la treapta liceală, de la înțelegere la interpretare și apoi la analiză comparativă și reflecție critică. Astfel, în clasa a X-a, se formează cititorul aflat la etapa înțelegerii și receptării inițiale, capabil să identifice sensurile explicite ale textului, elementele sale de bază și să formuleze opinii simple. În clasa a XI-a, se formează cititorul capabil să explice semnificațiile textului, să utilizeze repere istorico-literare și culturale și să-și susțină argumentat punctul de vedere. În clasa a XII-a, se formează cititorul autonom și reflexiv, capabil să analizeze comparativ opere din contexte culturale și epoci diferite, să stabilească relații tematice și de viziune artistică și să formuleze judecăți de valoare sintetice și argumentate.

Disciplina Literatura universală îndeplinește mai multe funcții educaționale complementare. Funcția formativă vizează dezvoltarea gândirii critice, a imaginației, a sensibilității estetice și a atitudinilor umaniste, concretizate în capacitatea elevilor de a formula opinii argumentate, de a manifesta discernământ valoric și de a participa la dialog pe marginea textelor literare. Funcția interpretativă se realizează prin înțelegerea și explicarea sensurilor textului literar, prin analiza temelor, structurilor, simbolurilor, viziunilor artistice, prin utilizarea adecvată a reperelor istorico-literare și culturale. Funcția comparativă se manifestă în capacitatea de a corela opere, autori, teme și motive din epoci și spații culturale diferite, identificând asemănări, diferențe și transformări de sens. Funcția axiologică contribuie la formarea sistemului de valori, prin raportarea literaturii la experiența personală, la realitatea contemporană, și prin manifestarea deschiderii față de diversitatea culturală. În plus, disciplina are o funcție integrativă, prin conexiunile pe care le stabilește cu alte domenii, precum și o funcție orientativă, prin reperele culturale și identitare pe care le oferă elevilor.

Demersul curricular la disciplina Literatura universală este întemeiat pe un set de principii specifice, care îi conferă coerență și unitate internă. Principiul comparatismului susține raportarea operelor la contexte literare și culturale diferite, favorizând înțelegerea relațiilor dintre texte, epoci și spații de creație. Principiul contextualizării culturale presupune studierea textelor în legătură cu epoca, curentul, valorile și reperele de istorie a ideilor care le-au generat. Principiul dialogului intercultural promovează deschiderea față de alteritate, respectul pentru diversitatea expresiilor culturale și capacitatea de a înțelege perspective diferite asupra lumii și a existenței umane. Principiul lecturii hermeneutice orientează elevii spre interpretarea reflexivă a textului, prin analiză, argumentare și construcție personală de sens. Principiul orientării axiologice abordează literatura ca spațiu de reflecție asupra valorilor umane, estetice și civice, contribuind astfel la formarea discernământului și a responsabilității culturale.

Disciplina Literatura universală contribuie direct la formarea profilului absolventului prin dezvoltarea competențelor-cheie necesare integrării active în viața culturală și socială. În mod prioritar, disciplina contribuie la dezvoltarea competenței de comunicare în limba maternă, a competenței de sensibilizare și exprimare culturală, a competenței de a învăța să înveți, a competențelor sociale și civice, precum și a competenței digitale și a capacității de dialog intercultural. Prin studiul operelor literare, elevul își dezvoltă gândirea critică, capacitatea de interpretare, empatia culturală, discernământul axiologic și abilitatea de a analiza texte, de a înțelege perspective diverse și de a formula judecăți argumentate în contexte culturale variate.

Selecția conținuturilor la disciplina Literatura universală se realizează în baza unor criterii clare: relevanța culturală și reprezentativitatea operelor, valoarea lor estetică, diversitatea spațiilor culturale, a epocilor și a perspectivelor literare, accesibilitatea cognitivă raportată la nivelul de dezvoltare al elevilor; relevanța umană și formativă a textelor; potențialul de dialog interdisciplinar; actualitatea temelor în raport cu provocările lumii contemporane. Textele sunt selectate astfel încât să reflecte repere fundamentale ale literaturii universale, să ofere modele de expresivitate artistică și să permită elevilor înțelegerea unor experiențe umane variate, în raport cu marile întrebări ale existenței și cu provocările lumii contemporane.

Curriculumul la disciplina Literatura universală sprijină proiectarea didactică prin oferirea unor repere pentru formularea competențelor, selectarea conținuturilor, alegerea strategiilor de predare-învățare-evaluare și elaborarea resurselor și a instrumentelor de evaluare adecvate. Documentul ghidează cadrele didactice în proiectarea și realizarea demersului

educațional, având posibilitatea de a adapta activitățile didactice la particularitățile clasei, la interesele elevilor și la resursele disponibile, cu respectarea finalităților și a competențelor prevăzute. Curriculumul este adresat, de asemenea, elevilor, părinților, autorilor de manuale și de auxiliare curriculare și constituie un instrument de referință pentru organizarea unui proces educațional coerent, flexibil și relevant.

Curriculumul la disciplina Literatura universală cuprinde următoarele componente: Concepția disciplinei, Administrarea disciplinei, Competențe specifice disciplinei, Unități de învățare pe clase, Finalitățile învățării pe clase, Bibliografie.

2. Concepția disciplinei

Disciplina Literatura universală are rolul de a forma, la nivel liceal, un cititor cultivat, reflexiv și autonom, capabil să înțeleagă marile texte ale umanității ca expresii ale experienței umane, ale diversității culturale și ale patrimoniului spiritual universal. În contextul educațional actual, marcat de transformări tehnologice, dinamici culturale accelerate și pluralitate de perspective, studiul literaturii universale își afirmă relevanța prin capacitatea de a oferi elevilor repere durabile de gândire, sensibilitate și orientare axiologică. Disciplina răspunde, astfel, unei duble exigențe: păstrarea contactului cu valorile canonice ale culturii și adaptarea demersului didactic la nevoile reale ale elevilor contemporani.

Reconfigurarea curriculară a disciplinei vizează trecerea de la studiul predominant descriptiv al operelor la dezvoltarea competențelor de interpretare, comparare și reflecție critică. Accentul se deplasează de la simpla transmitere de informații literare spre lectura activă și autentică a textului, spre raportarea acestuia la contexte culturale, istorice, sociale, etice, existențiale și tehnologice actuale și spre formarea capacității elevilor de a utiliza achizițiile culturale în situații diverse de învățare și de viață. În această perspectivă, literatura universală nu este valorificată doar ca obiect de cunoaștere, ci și ca experiență formativă, menită să dezvolte autonomia interpretativă, discernământul, disponibilitatea pentru dialog și deschiderea față de pluralitatea perspectivelor.

Disciplina Literatura universală contribuie direct la formarea profilului absolventului prin dezvoltarea competențelor-cheie necesare integrării active în viața culturală și socială. În mod prioritar, disciplina contribuie la dezvoltarea competenței de comunicare, a competenței de sensibilizare și exprimare culturală, a competențelor sociale și civice, a competenței de a învăța să înveți, precum și a competenței digitale. Prin studiul operelor literare, elevii își dezvoltă gândirea critică, capacitatea de interpretare, empatia culturală, discernământul axiologic și abilitatea de a înțelege perspective culturale diverse și de a formula judecăți argumentate în contexte variate.

Fundamentul epistemologic al disciplinei se întemeiază pe înțelegerea literaturii universale la intersecția dintre literatura comparată, literatura generală și literatura mondială, într-o perspectivă pedagogică centrată pe elev. Textul literar constituie obiectul central al studiului, iar interpretarea lui presupune raportare la contextul istoric și cultural, la dimensiunea estetică a operei și la marile întrebări ale existenței umane. Din această perspectivă, elevii participă activ la construirea sensului textului, asumând un rol interpretativ propriu, și nu doar receptează pasiv interpretări deja formulate.

Dimensiunea axiologică a disciplinei integrează valori personale, sociale, naționale și general-umane. Literatura devine un spațiu de reflecție asupra demnității, libertății,

responsabilității, empatiei și discernământului, a deschiderii față de alteritate, prin raportarea la modele culturale, la dileme morale și la situații existențiale relevante. În acest sens, disciplina are o misiune formativă, culturală și civică, deoarece contribuie la construirea unei conștiințe deschise, echilibrate și capabile de judecată critică. Prin contactul cu opere provenite din epoci, spații și tradiții diferite, elevii învață să înțeleagă pluralitatea lumii, să compare perspective, să formuleze judecăți argumentate și să își definească în mod responsabil propria identitate culturală.

Prin natura sa, disciplina are un pronunțat caracter inter- și transdisciplinar. Ea se corelează în mod explicit cu istoria, filozofia, artele, educația civică, limba și literatura română și limbile străine, facilitând înțelegerea textelor în context cultural și dezvoltând o viziune integrată asupra cunoașterii. În același timp, literatura universală susține abordarea unor teme relevante pentru viața reală și pentru noile educații, precum cetățenia democratică, educația interculturală, educația media și reflecția etică asupra lumii contemporane.

Dimensiunea digitală este integrată în concepția disciplinei prin utilizarea responsabilă și critică a resurselor tehnologice în procesul de predare-învățare-evaluare. Resursele digitale susțin lectura, analiza și contextualizarea textelor în raport cu realitățile contemporane și contribuie la dezvoltarea competențelor de căutare, selecție, verificare și interpretare a informației. În cadrul activităților de învățare, elevii pot utiliza platforme și instrumente digitale pentru documentare, colaborare, organizarea ideilor și prezentarea rezultatelor, fără ca tehnologia să substituie lectura autentică și reflecția personală asupra textului literar.

Disciplina Literatura universală are relevanță socială prin faptul că dezvoltă capacitatea elevului de a înțelege lumea contemporană prin raportare la experiențe umane universale, la situații existențiale semnificative și la diversitatea valorilor și perspectivelor culturale. Prin lectură și interpretare, elevul își formează repere de orientare intelectuală și morală, își dezvoltă capacitatea de reflecție și discernământ și învață să raporteze sensurile textelor la contexte reale de viață.

Selecția textelor la disciplină urmărește echilibrul dintre rigoarea valorică a canonului și relevanța lor formativă pentru vârsta liceală. Arhitectura curriculară a disciplinei reflectă această viziune. În clasele a X-a ([U], [R], [G]) și a XI-a ([U], [R], [G]), conținuturile se organizează din *perspectivă diacronică*, pentru a oferi elevilor imaginea evoluției procesului literar în raport cu marile epoci, curente și modele culturale. În clasa a XII-a ([U], [R], [G]), *perspectiva tematică* permite sinteze comparative și apropie textele de marile experiențe ale existenței: copilăria, aventura, călătoria, dragostea, pacea, războiul, provocările lumii contemporane. Disciplina își păstrează nucleul formativ comun la nivel liceal, însă în clasa a X-a valorificarea curriculară este uniformă pentru toate profilurile, iar în clasele a XI-a și a XII-a se diferențiază în funcție de profilul de studii, prin accentul pus pe finalități, contexte de învățare și niveluri de aprofundare, în funcție de numărul de ore alocat în planul-cadru. Aspectele specifice pentru profilul [U], [R] și [G], în clasele a XI-a și a XII-a, se referă prioritar la nivelul de aprofundare a nucleului tematic, fără a diminua esența, misiunea disciplinei în procesul de formare a competențelor culturale, prosociale și civice. Această structură dezvoltă, în mod gradual, capacitatea elevului de la toate profilurile ([U], [R], [G]) de a contextualiza, de a compara, de a interpreta și de a transfera achizițiile sale culturale în situații noi.

Disciplina Literatura universală presupune un profesor care mediază întâlnirea elevului cu opera literară, organizează contexte de învățare relevante și susține autonomia interpretativă.

Evaluarea urmărește progresul real al elevului, calitatea înțelegerii, coerența argumentării, capacitatea de relaționare a textelor și autenticitatea răspunsului personal. În esență, disciplina propune un model educațional care unește patrimoniul cultural al umanității cu formarea intelectuală și morală a tinerilor de astăzi și își confirmă, prin aceasta, locul de disciplină fundamentală în formarea liceenilor cu orizont larg de cultură, spirit critic, sensibilitate estetică și disponibilitate pentru dialog cu lumea.

3. Administrarea disciplinei

Disciplina	Aria curriculară	Statutul	Profil	Clasa	Nr. ore / săptămână	Nr. ore / anual	Nr. unități de învățare
Literatura universală	Limba și comunicare	Obligatorie	Umanist	X	1	34	5
				XI	2	68	6
				XII	2	66	7
		Opțională	Real	X	1	34	5
				XI	1	34	6
				XII	1	33	7
			General	X	1	34	5
				XI	1	34	6
				XII	1	33	7

Tabel 1. Repartizarea orientativă a orelor

Profil	Clasa	Unități de învățare / semestre	Total ore	Din numărul total					
				Număr de ore activități de învățare			Număr de ore activități de evaluare		La discreția profesorului
				Predare – învățare	Sinteză	Proiecte interdisciplinare	Evaluare sumativă ¹ + Analiză a evaluării sumative		
							Proba scrisă	Proba orală ²	
Umanist	X	Sem. I: 3 unități; Sem. II: 2 unități	34	28	2	1	1	1	1
	XI	Sem. I: 4 unități; Sem. II: 2 unități	68	56	4	2	2	2	2
	XII	Sem. I: 4 unități; Sem. II: 3 unități	66	54	4	2	2	2	2
Real	X	Sem. I: 3 unități; Sem. II: 2 unități	34	28	2	1	1	1	1
	XI	Sem. I: 4 unități; Sem. II: 2 unități	34	27	2	1	1	1	2
	XII	Sem. I: 4 unități; Sem. II: 3 unități	33	26	2	1	1	1	2
General	X	Sem. I: 3 unități; Sem. II: 2 unități	34	28	2	1	1	1	1
	XI	Sem. I: 4 unități; Sem. II: 2 unități	34	27	2	1	1	1	2
	XII	Sem. I: 4 unități; Sem. II: 3 unități	33	26	2	1	1	1	2

Notă: * Numărul de ore este obligatoriu pentru autorii de manuale și are caracter orientativ pentru cadrele didactice, care pot personaliza demersul didactic în funcție de potențialul și particularitățile de învățare ale clasei.

Disciplina Literatura universală se poziționează diferențiat în funcție de profil, în corelație directă cu planul-cadru. La profilul umanist, disciplina este parte a componentei invariabile, cu alocare progresivă a timpului de învățare, respectiv 1 oră în clasa a X-a și 2 ore în clasele a XI-a și a XII-a, ceea ce reflectă rolul său de disciplină de bază pentru formarea competențelor literare și culturale. La profilul general și în profilul real, disciplina nu este inclusă în componenta obligatorie, fiind prevăzută exclusiv în componenta variabilă, ca disciplină opțională, care devine obligatorie doar pentru elevii care au optat pentru studierea acesteia în anul de studii respectiv.

La profilul general și în profilul real, alocarea orelor pentru disciplina Literatura universală se realizează în cadrul componentei variabile, în limita orelor destinate disciplinelor opționale, respectiv 1 oră pe săptămână pentru fiecare clasă, conform planului-cadru. În lipsa unei prevederi explicite privind extinderea numărului de ore, disciplina nu preia modelul de alocare din profilul umanist și nu poate fi organizată automat cu 2 ore în clasele a XI-a și a XII-a. Orice extindere la 2 ore poate fi realizată doar prin decizie instituțională, în baza autonomiei curriculare și a resurselor disponibile, fără a afecta echilibrul planului de învățământ.

Organizarea disciplinei Literatura universală în profilul general și real se fundamentează pe principiul selecției anuale a disciplinelor opționale, conform planului-cadru, ceea ce presupune că alegerea realizată în clasa a X-a nu generează, în mod automat, obligativitatea continuării în clasele a XI-a și a XII-a. Totodată, pentru asigurarea coerenței și progresiei învățării, se recomandă instituțiilor de învățământ organizarea disciplinei în regim de parcurs curricular continuu, pe durata ciclului liceal, în condițiile în care există opțiuni constante ale elevilor și resurse didactice adecvate. Aceste prevederi se aplică în mod identic și în clasele cu instruire în limba rusă, unde structura disciplinelor și regimul orelor confirmă același model de organizare curriculară.

4. Competențe specifice disciplinei

Competențele specifice disciplinei Literatura universală reflectă plenar stipulările și recomandările din actele normative și de reglementare ale procesului educațional din Republica Moldova și asigură inserția acestuia în cadrul normativ european:

1. Interpretarea argumentată a textelor literare de referință, prin corelare cu reperele istorico-literare ale epocii, curentului sau mișcării literare și prin raportare critică la valorile umaniste universale;
2. Aplicarea experiențelor de lectură în abordări inter- și transdisciplinare, utilizând concepte din alte domenii, în spiritul respectului față de diversitatea culturală;
3. Exprimarea identității culturale proprii în context universal, prin compararea perspectivelor literare și prin participarea activă la dialog intercultural, oral, scris și digital, afirmând o identitate culturală asumată, dialogică și responsabilă.

Unitățile de competență la disciplina Literatura universală funcționează ca elemente de legătură între competențele specifice și demersul didactic concret. Ele traduc competența în termeni operaționali, prin comportamente de învățare observabile, care sugerează profesorului repere clare pentru proiectare, predare și evaluare.

Competențele specifice ale disciplinei au caracter comun pentru toate profilurile liceale, însă operaționalizarea lor se diferențiază în funcție de profil prin ponderea acordată anumitor dimensiuni formative, prin gradul de aprofundare, prin contextualizare și prin tipul produselor

școlare. Astfel, profilul umanist [U] valorifică în mod prioritar dimensiunea interpretativă și cultural-argumentativă, profilul real [R] pune accent pe rigoare, structurare logică și transfer interdisciplinar, iar profilul general [G] urmărește consolidarea culturii generale și utilizarea funcțională a competențelor de lectură și comunicare.

Matricea de dezvoltare a competențelor specifice

Competența specifică	Unități de competență		
	Clasa a X-a	Clasa a XI-a	Clasa a XII-a
1. Interpretarea argumentată a textelor literare de referință, prin corelare cu reperele istorico-literare ale epocii, curentului sau mișcării literare și prin raportare critică la valorile umaniste universale.	1.1. Identificarea trăsăturilor esențiale ale epocilor istorico-literare, în contexte de lectură ghidată, discuție sau prezentare, prin raportare la textele literare studiate, cu rigoare și curiozitate intelectuală.	1.1. Analizarea trăsăturilor esențiale ale curentelor și mișcărilor literare, prin raportare la contextul istoric și cultural al epocii, cu rigoare și curiozitate intelectuală.	1.1. Compararea modului de configurare a temelor și motivelor literare în contexte de dezbateră, analiză comparativă sau prezentare culturală, în opere aparținând unor epoci, curente și mișcări diferite, cu rigoare și perspectivă comparativă.
	1.2. Ilustrarea specificului epocii istorico-literare, în contexte de comentariu, comparație sau produs cultural, prin exemple relevante din textele studiate, cu atenție la detalii și onestitate interpretativă.	1.2. Corelarea elementelor de construcție ale textului literar în activități de lectură interpretativă, comentariu sau produs cultural, cu poetica sau estetica curentului studiat, cu spirit analitic și coerență.	1.2. Interpretarea tratării aceleiași teme sau a aceluiași motiv în contexte de recenzie, comentariu sau dialog cultural, în opere de referință din spații și perioade diferite, cu obiectivitate și gândire critică.
	1.3. Explicarea viziunilor asupra lumii și asupra condiției umane reflectate în texte din epoci diferite, prin raportare la situații de viață și relații umane, cu deschidere culturală și empatie.	1.3. Argumentarea specificului textelor literare în contexte de recenzie, comparație sau intervenție critică, în raport cu evoluția formelor și ideilor literare, cu obiectivitate și gândire critică.	1.3. Evaluarea semnificațiilor culturale și umane ale textelor literare studiate, în raport cu experiențe de viață, alegeri personale și valori general-umane, cu empatie și reflecție.
2. Aplicarea experiențelor de lectură în abordări inter- și transdisciplinare, utilizând	2.1. Utilizarea strategiilor de lectură în context de documentare, dezbateră sau elaborare a unui produs digital, adecvate epocii istorico-literare	2.1. Aplicarea strategiilor de lectură în sarcini de documentare, interpretare sau produs digital, adecvate	2.1. Integrarea strategiilor de lectură în sarcini de documentare, interpretare sau produs argumentativ, din perspectivă tematică,

concepte din alte domenii, în spiritul respectului față de diversitatea culturală.	studiate, cu perseverență și responsabilitate. 2.2. Analizarea textelor literare în situații de argumentare, comparație sau recenzie, prin raportare la epoca istorico-literară și la contexte culturale relevante, cu gândire critică și rigoare argumentativă. 2.3. Corelarea textelor literare cu artele, istoria, filozofia și/sau științele, în situații de viață culturală, proiecte tematice, produse media, cu interes interdisciplinar și respect pentru diversitatea ideilor.	curentelor și mișcărilor literare studiate, cu autonomie și responsabilitate. 2.2. Sintetizarea caracteristicilor curentelor și mișcărilor literare și artistice în prezentări, sinteze tematice sau resurse pentru colegi, în contexte naționale și universale, cu claritate și rigoare. 2.3. Interpretarea textelor literare în proiecte tematice, produse media sau experiențe culturale de învățare, prin corelări cu artele, filozofia, istoria și științele, cu deschidere interdisciplinară și discernământ.	adecvate textului și scopului lecturii, cu autonomie și perseverență. 2.2. Valorificarea informațiilor documentate în sinteze, prezentări sau produse digitale despre circulația temelor și motivelor în contexte naționale și universale, prin utilizarea responsabilă a surselor. 2.3. Elaborarea unor interpretări tematice în proiecte, produse culturale sau contexte de reflecție asupra lumii contemporane, prin conexiuni inter- și transdisciplinare relevante, cu rigoare și deschidere.
3. Exprimarea identității culturale proprii în context universal, prin compararea perspectivelor literare și prin participarea activă la dialog intercultural, oral, scris și digital, afirmând o identitate culturală asumată, dialogică și responsabilă.	3.1. Participarea la dialogul intercultural în contexte orale, scrise sau digitale, din perspectiva textelor și epocilor studiate, cu respectarea regulilor de comunicare și a diversității culturale. 3.2. Exprimarea propriului punct de vedere asupra valorilor culturale și a patrimoniului literar, în recenzii, postări, dialoguri culturale, cu argumentare echilibrată și respect.	3.1. Susținerea dialogului intercultural în contexte orale, scrise sau digitale, din perspectivă istorico-literară, cu toleranță și respect. 3.2. Argumentarea opiniei despre evoluția fenomenului literar și artistic în contexte de dezbateri, recenzie sau reflecție culturală, cu onestitate intelectuală și spirit critic.	3.1. Medierea dialogului intercultural și literar în contexte orale, scrise sau digitale, din perspectivă tematică, prin reflecții critice asupra lumii și a experienței umane, cu respect și spirit civic. 3.2. Aprecierea critică și estetică a textelor literare în contexte de recenzie, recomandare culturală sau intervenție publică, din perspectivă tematică, prin argumente și exemple relevante, cu criterii explicite și sensibilitate estetică.

	3.3. Manifestarea atitudinii față de valorile general-umane reflectate în textele studiate, în contexte de dialog, reflecție personală sau produs de lectură, cu responsabilitate și autocontrol.	3.3. Evaluarea dialogului dintre literatură și alte arte în eseu, prezentare, dezbateri sau portofoliu, cu sensibilitate estetică și criterii explicite.	3.3. Reflectarea argumentată asupra propriei identități culturale în contexte de dialog, portofoliu sau eseu personal, în raport cu valorile general-umane și universale reflectate în textele studiate, cu responsabilitate și respect pentru alteritate.
--	--	---	---

5. Unități de învățare pe clase

Clas a	Unități de competență	Unități de conținut recomandate	Rezultate ale învățării	Număru l de ore
X	LITERATURA UNIVERSALĂ ȘI LITERATURA NAȚIONALĂ			2
	Valori: autocunoaștere culturală, dialog intercultural, identitate culturală, respect pentru diversitate.			
	3.1. Participarea la dialogul intercultural în contexte orale, scrise sau digitale, din perspectiva textelor și epocilor studiate, cu respectarea regulilor de comunicare și a diversității culturale.	Concepte fundamentale 1.Literatura națională și literatura universală. Conținuturi aplicative/contextuale: literatura ca formă de cunoaștere și expresie a identității culturale; raportul dintre specificul cultural și valorile general-umane în textele studiate. Noțiuni-cheie: literatură națională, literatură universală. Texte recomandate: două fragmente scurte, unul din literatura națională și unul din literatura universală, selectate în jurul unei teme, experiențe umane sau valori comune (la alegerea cadrului didactic). Conținuturi interdisciplinare: - literatură și istorie: formarea patrimoniului cultural și literar; - literatură și educație pentru societate: identitate, alteritate și respect pentru diversitatea culturală. Contexte de învățare și noile educații: - educația interculturală: lectura comparativă a celor două fragmente, prin identificarea elementelor de specific cultural și a valorilor general-umane; - educația pentru valori: dialog despre identitate, alteritate și rolul literaturii în cunoașterea propriei culturi și a altor culturi.	Elevul/eleva: (3.1) - identifică elemente de specific cultural și valori general-umane în fragmentele literare studiate; - participă la un dialog intercultural despre raportul dintre specificul cultural și valorile general-umane, cu respectarea regulilor de comunicare; - compară, ca rezultat de extindere, perspectivele culturale exprimate în două fragmente literare, pe baza unui criteriu stabilit;	

		2. Patrimoniul literar și circulația operelor. <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> traducerea și receptarea ca forme de dialog între culturi și de integrare a operelor în patrimoniul literar universal. <i>Noțiuni-cheie:</i> traducere literară, receptare. <i>Texte recomandate:</i> un fragment dintr-o operă națională cu receptare internațională sau dintr-o operă universală cu receptare relevantă în cultura națională (la alegerea cadrului didactic). <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și limbi moderne: traducerea, receptarea și circulația internațională a operelor literare; - literatură și media: promovarea autorilor și operelor în spațiul public și digital. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația media: analiza modului în care o operă, un autor sau o valoare literară este prezentată în presă, pe o platformă culturală ori în spațiul digital; - educația pentru patrimoniu: documentarea despre traducerea și receptarea internațională a unei opere din literatura națională, prin consultarea bibliotecilor și a surselor culturale verificate. <i>Produs autentic dominant:</i> mini-expoziție digitală „O operă națională în patrimoniul literar universal”. <i>Public/utilitate:</i> colegii clasei, profesorul și comunitatea școlară; prezentarea modului în care o operă națională circulă prin traducere și evidențierea relației dintre specificul cultural național și valorile general-umane.	(3.2) - explică raportul dintre literatura națională și literatura universală, prin raportare la fragmentele studiate; - formulează un punct de vedere despre rolul traducerii și al receptării în circulația operei literare, într-un răspuns oral sau scris scurt; - argumentează, ca rezultat de extindere, relevanța culturală a unei opere din literatura națională pentru patrimoniul literar universal, utilizând un exemplu documentat.	
--	--	---	--	--

			4
MITOLOGIA POPOARELOR LUMII			
Valori: curaj, solidaritate, valorizarea imaginarului cultural propriu, respect pentru diversitatea viziunilor despre lume.			
1.3. Explicarea viziunilor asupra lumii și asupra condiției umane reflectate în texte din epoci diferite, prin raportare la situații de viață și relații umane, cu deschidere culturală și empatie. 2.2. Analizarea textelor literare în situații de argumentare, comparație sau recenzie, prin raportare la epoca istorico-literară și la contexte culturale relevante, cu gândire critică și rigoare argumentativă.	Concepte fundamentale 1.Mitul și viziunea arhaică asupra lumii. Conținuturi aplicative/contextuale: - mitul ca formă simbolică de explicare a originii lumii, a sacrului, a naturii și a locului omului în univers; - funcțiile explicativă, identitară și axiologică ale mitului; - reprezentări ale haosului și ordinii în miturile cosmogonice din tradiții culturale diferite. Noțiuni-cheie: mit, mitologie, cosmogonie. Texte recomandate Texte de bază: - un mit cosmogonic, selectat dintr-o tradiție culturală reprezentativă: greacă, indiană, ebraică, mesopotamiană, nordică etc. Texte alternative: - un mit cosmogonic egiptean, amerindian, chinez, japonez sau dintr-o altă tradiție culturală; un episod mitic despre creație, haos și ordine, potop, distrugerea și refacerea lumii etc.. Texte pentru extindere: - Karen Armstrong, <i>O scurtă istorie a mitului</i>; Stephen Fry, <i>Mythos. Miturile Greciei repovestite</i> etc. Conținuturi interdisciplinare:	Elevul/eleva: (1.3) - identifică reprezentări ale originii lumii, sacrului și locului omului în fragmentele mitice studiate; - explică o viziune mitică asupra lumii, prin raportare la personajele, simbolurile și valorile textului. - compară, ca rezultat de extindere, viziuni asupra creației, destinului sau condiției umane reflectate în două mituri din tradiții culturale diferite; (2.2) - identifică tema, personajele, conflictul, simbolurile și valorile	

3.1. Participarea la dialogul intercultural în contexte orale, scrise sau digitale, din perspectiva textelor și epocilor studiate, cu respectarea regulilor de comunicare și a diversității culturale.	- literatură și istorie: mitul ca formă de memorie culturală și de explicare a începuturilor; - literatură și filozofie: întrebări despre origine, sensul existenței și locul omului în univers. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația interculturală: lectura comparativă a două mituri cosmogonice, prin observarea asemănărilor și diferențelor dintre modurile de reprezentare a originii lumii; - educația pentru valori: reflecție asupra relației dintre om, natură, comunitate și ordinea lumii în fragmentele mitice studiate. 2. Eroul mitic și modelul cultural. <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - eroul mitic și eroul civilizator ca modele ale curajului, responsabilității, sacrificiului și depășirii limitelor; - simbolurile și personajele mitice în memoria culturală și în reinterpretările literare, artistice și mediatice contemporane. <i>Noțiuni-cheie:</i> mit eroic, erou civilizator, simbol mitic. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - un mit eroic despre Prometeu, Heracle, Tezeu, Perseu, Orfeu, Dedal și Icar etc. Texte alternative: - un mit al eroului civilizator sau al întemeierii unui oraș; un episod mitic despre coborârea în lumea de dincolo, sacrificiu, pedeapsă, salvare sau dobândirea	dominante într-un mit cosmogonic sau eroic; - analizează semnificația unui personaj sau simbol mitic, prin raportare la exemple relevante din text; - argumentează, ca rezultat de extindere, actualitatea unui model eroic sau civilizator, prin raportare la textul studiat și la un context cultural contemporan; (3.1) - formulează o opinie despre o valoare culturală reflectată în miturile studiate, într-un răspuns oral sau scris scurt; - participă la un dialog intercultural despre diversitatea explicațiilor mitice asupra lumii, cu respectarea regulilor de comunicare;	
---	---	--	--

	cunoașterii; un mit eroic din tradiția nordică, amerindiană, chineză, japoneză sau dintr-un alt spațiu culturale etc. Texte pentru extindere: - Joseph Campbell, <i>Eroul cu o mie de chipuri</i>; Stephen Fry, <i>Eroii. Miturile Greciei repovestite</i> etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și arte vizuale: reprezentarea zeilor, eroilor, simbolurilor și scenelor mitice în arta tradițională și contemporană; - literatură și educație pentru societate: modele de curaj, responsabilitate, solidaritate și raportare la comunitate. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația media: compararea unui personaj mitic cu o reinterpretare contemporană, prin identificarea elementelor păstrate, modificate sau simplificate; - educația interculturală: dialog despre asemănările și diferențele dintre modelele eroice aparținând unor tradiții culturale diferite. <i>Produs autentic dominant:</i> galerie digitală de eroi mitici și valori actuale. <i>Public/utilitate:</i> colegii clasei, profesorul și comunitatea școlară; prezentarea comparativă a modelelor eroice și a actualității valorilor reflectate de acestea în miturile popoarelor lumii.	- susține, ca rezultat de extindere, un punct de vedere argumentat despre relevanța unui mit, personaj sau simbol mitic pentru cultura contemporană.	
LITERATURILE ANTICHITĂȚII ORIENTALE ȘI GRECO-LATINE			8
<i>Valori:</i> reflecție existențială, autocontrol, moderație; grijă față de semenii, responsabilitate civică și publică; conștientizarea propriei culturi în context universal, înțelegerea rădăcinilor culturii europene, raportarea la moștenirea latină; demnitate, dreptate, memorie culturală.			
1.1. Identificarea trăsăturilor	<i>Concepte fundamentale</i> 1.Literatura Orientului Antic	Elevul/eleva: (1.1)	

esențiale ale epocilor istorico-literare, în contexte de lectură ghidată, discuție sau prezentare, prin raportare la textele literare studiate, cu rigoare și curiozitate intelectuală. 1.3. Explicarea viziunilor asupra lumii și asupra condiției umane reflectate în texte din epoci diferite, prin raportare la situații de viață și relații umane, cu deschidere culturală și empatie. 2.2. Analizarea textelor literare în situații de argumentare, comparație sau recenzie, prin raportare la epoca istorico-literară și la contexte culturale	<i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - literatura Orientului Antic ca expresie a primelor mari civilizații, a culturii scrise, a memoriei spirituale și a unor modele vechi de înțelegere a lumii; - epopeea orientală ca spațiu de reflecție asupra destinului, prieteniei și căutării sensului existenței; - textul sacru și literatura sapiențială ca forme de reprezentare a creației, ordinii morale, înțelepciunii și conduitei umane. <i>Noțiuni-cheie:</i> literaturi orientale antice, epopee, text sacru, literatură sapiențială, aforism. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - <i>Epopeea lui Ghilgameș</i> (fragmente); <i>Pildele lui Solomon</i>, <i>Eclesiastul</i> (din <i>Vechiul Testament</i>), Confucius, <i>Analecte</i> (fragmente). Texte alternative: - <i>Geneza</i>, <i>Cântarea cântărilor</i> (fragmente, din <i>Vechiul Testament</i>); fragmente din literatura chineză veche: <i>Cartea cântecelor</i>, din poezia lui Qu Yuan; Lao Zi, <i>Cartea căii și virtuții</i> etc. Texte pentru extindere: - Samuel Noah Kramer, <i>Istoria începe la Sumer</i> etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și istorie: primele civilizații, apariția scrisului, rolul scribilor, legilor, școlilor și al bibliotecilor; - literatură și filozofie: sensul vieții, destinul, înțelepciunea, armonia socială și conduita morală.	- identifică repere esențiale ale literaturii Orientului Antic, Greciei Antice și Romei Antice, pe baza textelor studiate; - descrie specificul unui spațiu literar al Antichității, prin raportare la o formă literară și la o valoare reprezentativă; - compară, ca rezultat de extindere, particularitățile a două literaturi antice, pe baza unui criteriu stabilit; (1.3) - explică o viziune asupra destinului sau condiției umane reflectată într-un text antic; - interpretează relația dintre personaj și comunitate într-un text epic sau dramatic studiat;	
--	---	---	--

relevante, cu gândire critică și rigoare argumentativă. 3.2. Exprimarea propriului punct de vedere asupra valorilor culturale și a patrimoniului literar, în recenzii, postări, dialoguri culturale, cu argumentare echilibrată și respect.	<i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru valori: interpretarea prieteniei, demnității, înțelepciunii și responsabilității în textele orientale studiate; - educația interculturală: compararea unor viziuni asupra destinului, vieții și ordinii morale reflectate în texte aparținând unor tradiții orientale diferite; - educația pentru egalitate și incluziune: cultivarea respectului față de tradiții, religii, sisteme de gândire și forme de expresie culturală diferite. 2.Literatura Greciei Antice <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - cultura Greciei Antice ca reper al patrimoniului european și universal, valorificat prin literatură, teatru, filozofie, artă și modele de viață civică; - eposul homeric ca spațiu de reflecție asupra curajului, onoarei, gloriei, rătăcirii, prieteniei, responsabilității și relației dintre oameni și zei; - teatrul grec ca experiență comunitară și meditație asupra conflictelor dintre individ, familie, cetate, lege și destin. <i>Noțiuni-cheie:</i> epopee, epos homeric, tragedie, conflict tragic, catharsis, dialog dramatic, fabulă. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Homer, <i>Iliada</i>, <i>Odissea</i> (fragmente); Sofocle, <i>Antigona</i>. Texte alternative: - Eschil, <i>Prometeu înălțuit</i>; Euripide, <i>Medeea</i>; Aristofan, <i>Pacea</i>; Esop, <i>Fabule</i> (selectiv); Platon, <i>Dialoguri</i> (fragmente); Aristotel, <i>Poetica</i>, <i>Etica nicomahică</i> (fragmente); Longos, <i>Dafnis și Cloe</i> (fragmente) etc. Texte pentru extindere:	- compară, ca rezultat de extindere, două viziuni asupra condiției umane reflectate în texte din spații culturale diferite; (2.2) - identifică valoarea dominantă într-un fragment epic, dramatic sau liric antic; - analizează modul de exprimare a unei valori într-un text antic, prin raportare la elemente textuale relevante; - argumentează, ca rezultat de extindere, actualitatea unei valori dintr-un text antic, utilizând exemple din text; (3.2) - formulează un punct de vedere despre contribuția unui text	
---	--	--	--

	- Herodot, <i>Istoria</i> (fragmente); Xenofon, <i>Amintiri despre Socrate</i> (fragmente); Plutarh, <i>Vieți paralele</i> (selectiv) etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și istorie: polisul, democrația ateniană, viața cetății și responsabilitatea civică; - literatură și teatru: tragedia, comedia, spectacolul antic, corul, masca, spațiul scenic și catharsisul; - literatură și filozofie: adevăr, cunoaștere, bine, frumos, virtute, destin, libertate, măsură. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educație pentru valori: participare la o discuție cu un actor, regizor, profesor de teatru sau bibliotecar despre felul în care eposul homeric și tragediile grecești continuă să fie receptate și reinterpretate în cultura actuală; - educația pentru sănătate și stare de bine: raportarea conflictelor, emoțiilor și alegerilor personajelor la situații actuale de viață, având ca repere echilibrul interior, gestionarea conflictelor, empatie, autocontrol și responsabilitate față de sine și ceilalți. 3.Literatura Romei Antice <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - cultura latină ca spațiu de receptare, sinteză și transformare a moștenirii grecești în patrimoniu european și universal; - literatura Romei Antice ca expresie a vieții civice, morale, politice și private;	antic la patrimoniul literar universal; - prezintă specificul unuia dintre cele trei spații literare în cadrul hărții culturale digitale; - argumentează, ca rezultat de extindere, continuitatea unui motiv antic într-un text sau produs cultural contemporan.	
--	--	--	--

	- poezia latină din „secolul de aur” ca spațiu de reflecție asupra timpului, prieteniei, iubirii, naturii, echilibrului, destinului și creației. <i>Noțiuni-cheie:</i> odă, elegie, idilă, satiră, epigramă, poem didactic, <i>ars poetica</i>, <i>carpe diem</i>, <i>aurea mediocritas</i>. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Horațiu, <i>Ode</i>, <i>Satire</i>, <i>Arta poetică</i> (fragmente); Virgiliu, <i>Bucolice</i> (fragmente). Texte alternative: - din poezia lui Luciliu, Catul, Marțial; Virgiliu, <i>Eneida</i> (fragmente); Ovidiu, <i>Amoruri</i>, <i>Pontice</i> (fragmente); Lucrețiu, <i>Poemul naturii</i> (fragmente) etc. Texte pentru extindere: - Titus Livius, <i>De la fundarea Romei</i> (fragmente); Edward Gibbon, <i>Istoria declinului și a prăbușirii Imperiului Roman</i> (fragmente), Theodor Mommsen, <i>Istoria romană</i> (fragmente) etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și istorie: Roma republicană, epoca lui Augustus, patronajul cultural și ideea de glorie; - literatură și filozofie: epicureism, moderație, raportul dintre plăcere, virtute, natură și fericire; - literatură și arte: reprezentarea Romei Antice în arhitectură, sculptură, pictură, teatru, film și muzee. Contexte de învățare și noile educații: - educația pentru valori: reflecție asupra moderației, prieteniei, demnității, libertății interioare, responsabilității și memoriei culturale;		
--	---	--	--

	- educația pentru cetățenie globală: înțelegerea culturii latine ca patrimoniu comun, transmis prin literatură, limbă, artă, drept și educație; - educația financiară: discutarea rolului mecenatului, al susținerii culturii și al raportului dintre creație, prestigiu, resurse financiare și responsabilitate publică; <i>Temă cross-curriculară:</i> „Puterea cuvântului și modele ale discursului public în contexte de transformare istorică: de la Antichitate la media contemporană”. Discipline asociate: limba și literatura română, istoria românilor și universală, educație pentru societate. <i>Produs autentic dominant:</i> hartă culturală digitală „Literaturile Antichității: texte, valori și dileme umane”. <i>Public/utilitate:</i> colegi, profesori și comunitatea școlară; prezentarea distinctă și comparativă a textelor, formelor literare și valorilor reprezentative pentru Orientul Antic, Grecia și Roma Antică și evidențierea continuității acestora în patrimoniul cultural universal.		
LITERATURILE EVULUI MEDIU ORIENTAL ȘI EUROPEAN			6
<i>Valori:</i> sensibilitate și curaj moral; generozitate și loialitate; deschidere interculturală și conștientizarea patrimoniului medieval european; frumusețe și onoare.			
1.1. Identificarea trăsăturilor esențiale ale epocilor istorico-literare, în contexte de lectură ghidată, discuție sau prezentare, prin raportare la textele literare studiate, cu rigoare și	<i>Concepte fundamentale</i> 1.Literatura Evului Mediu oriental <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - literatura Evului Mediu oriental ca spațiu de întâlnire între tradiții religioase, filozofice, poetice și narative diferite; - teme și motive comune în literaturile arabă, persană sau japoneză medievală: iubirea, dorul, călătoria, visul, destinul, înțelepciunea, natura, trecerea timpului, singurătatea, frumusețea clipei, formarea interioară; <i>Noțiuni-cheie:</i> gazel, rubaiat, tanka, povestire în ramă, literatură didactică.	Elevul/eleva: (1.1) - identifică repere esențiale ale literaturii Evului Mediu oriental și ale literaturii Evului Mediu european, pe baza textelor studiate; - descrie specificul unei tradiții literare medievale, prin	

curiozitate intelectuală. 1.3. Explicarea viziunilor asupra lumii și asupra condiției umane reflectate în texte din epoci diferite, prin raportare la situații de viață și relații umane, cu deschidere culturală și empatie. 2.3. Corelarea textelor literare cu artele, istoria, filozofia și/sau științele, în situații de viață culturală, proiecte tematice, produse media, cu interes interdisciplinar și respect pentru diversitatea ideilor. 3.1. Participarea la dialogul intercultural în contexte orale, scrise sau digitale,	<i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Omar Khayyam, <i>Rubaiyat</i> (selectiv); <i>O mie și una de nopți</i> (selectiv); Sei Shōnagon, <i>Însemnări de căpătâi</i> (fragmente). Texte alternative: - din lirica lui Majnun, Abu Nuwas etc.; Saadi, <i>Gulistan</i>, <i>Bustan</i> (fragmente); texte lirice japoneze medievale (tanka) etc. Texte pentru extindere: - Firdousi, <i>Şah-Name</i> (fragmente); din poezia lui Li Bo și Du Fu etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și istorie: lumea arabă medievală, cultura persană, Japonia epocii Heian și mediile culturale de curte; - literatură și filozofie: timp, efemeritate, bucuria clipei, cumpătare, înțelepciune, autocunoaștere și echilibrul interior; - literatură și arte vizuale: miniatura persană, caligrafia, arta manuscrisului, grădina orientală și estetica japoneză a detaliului. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația interculturală: lectura comparativă a unor texte arabe, persane și japoneze, prin observarea modurilor de exprimare a iubirii, trecerii timpului, naturii și condiției umane; - educația pentru valori: reflecție asupra cumpătării, generozității, sensibilității, demnității, respectului față de celălalt și pentru frumusețea lumii; - educația media: analiza modului în care Orientul medieval este reprezentat în cărți, filme, ilustrații, animații, jocuri, platforme educaționale și produse culturale contemporane.	raportare la forme, teme și valori reprezentative; - compară, ca rezultat de extindere, particularitățile celor două spații literare medievale, pe baza unui criteriu stabilit; (1.3) - explică o viziune asupra iubirii, destinului sau ordinii morale reflectată într-un text medieval studiat; - interpretează semnificația călătoriei, căutării sau inițierii într-un text medieval oriental ori european; - compară, ca rezultat de extindere, două viziuni asupra condiției umane reflectate în texte medievale din spații culturale diferite;	
--	--	--	--

din perspectiva textelor și epocilor studiate, cu respectarea regulilor de comunicare și a diversității culturale.	2.Literatura Evului Mediu european <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - literatura Evului Mediu european ca expresie a întâlnirii dintre creștinism, moștenirea Antichității și tradițiile folclorice ale popoarelor europene; - poemul eroic medieval ca formă de reprezentare a onoarei, loialității, sacrificiului, credinței și datoriei față de comunitate; - romanul cavaleresc ca literatură a aventurii, căutării, probei, curajului, iubirii idealizate și formării interioare; - creația lui Dante Alighieri ca sinteză poetică, morală, spirituală și culturală a Evului Mediu european. <i>Noțiuni-cheie:</i> poem eroic medieval, roman cavaleresc, alegorie medievală, viziune. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - fragmente din <i>Cântecul lui Roland</i> sau <i>Cântarea Cidului</i>; Dante Alighieri, <i>Divina Comedie</i> (fragmente). Texte alternative: - Chrétien de Troyes, <i>Lancelot sau Cavalerul din căruță</i>, <i>Yvain sau Cavalerul Leului</i> (fragmente); Wolfram von Eschenbach, <i>Parsifal</i> (fragmente); poezia vaganților din <i>Carmina Burana</i>; <i>Romanul despre Renart</i> (fragmente); François Villon, <i>Balada întrecerilor poetice de la Blois</i>; Dante Alighieri, <i>Viața nouă</i> (fragmente) etc. Texte pentru extindere: - <i>Sir Gawain și Cavalerul Verde</i>; Thomas Malory, <i>Moartea regelui Arthur</i> (fragmente); Geoffrey Chaucer, <i>Povestirile din Canterbury</i> (fragmente); Jacques Le Goff, <i>Eroi și minuni ale Evului Mediu</i> (selectiv) etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i>	(2.3) - identifică tema, motivul și valoarea dominantă într-un fragment liric, narativ sau alegoric medieval; - analizează semnificația unui motiv literar medieval, prin raportare la exemple relevante din text; - argumentează, ca rezultat de extindere, actualitatea unei valori medievale, utilizând exemple textuale; (3.1) - formulează o opinie despre o perspectivă culturală reflectată într-un text medieval studiat; - participă la un dialog intercultural despre asemănările și diferențele dintre literaturile medievale orientale și europene,	
---	--	--	--

	- literatură și istorie: feudalismul, cruciade, cultura curtenască, orașul medieval; - literatură și cultură spirituală: credința, păcatul, mântuirea, viața de apoi și ordinea morală; - literatură și arte vizuale: manuscrisele, miniaturile, catedralele, frescele și reprezentările lumii de apoi. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru valori: analiza alegerilor personajelor prin raportare la onoare, loialitate, curaj, responsabilitate, vină și iertare; - educația interculturală: compararea unor valori, forme literare și modele umane din literatura medievală europeană cu cele din literatura medievală orientală; - educația media: analiza modului în care Evul Mediu, eroii și simbolurile medievale sunt reprezentați în film, teatru, jocuri, benzi desenate sau produse digitale. <i>Produs autentic dominant:</i> mini-antologie digitală comparativă „Orient și Occident în literatura Evului Mediu”. <i>Public/utilitate:</i> colegi, profesori și comunitatea școlară; prezentarea unor texte, forme literare, motive și valori reprezentative pentru literaturile medievale orientale și europene și evidențierea asemănărilor, diferențelor și dialogului dintre cele două spații culturale.	cu respectarea regulilor de comunicare; - susține, ca rezultat de extindere, un punct de vedere argumentat despre actualitatea unei valori medievale, în cadrul prezentării mini-antologiei digitale.	
LITERATURA RENAȘTERII EUROPENE			8
<i>Valori:</i> autenticitate, discernământ moral, spirit critic și autocunoaștere; respect reciproc, toleranță și empatie; valorizarea idealului umanist, a educației și participarea la viața culturală; demnitate umană, libertate de gândire și adevăr.			
1.1. Identificarea trăsăturilor esențiale ale epocilor istorico-literare, în contexte	<i>Concepte fundamentale</i> 1.Poezia epocii Renașterii <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i>	Elevul/eleva: (1.1) - identifică trăsături esențiale ale	

de lectură ghidată, discuție sau prezentare, prin raportare la textele literare studiate, cu rigoare și curiozitate intelectuală. 1.3. Explicarea viziunilor asupra lumii și asupra condiției umane reflectate în texte din epoci diferite, prin raportare la situații de viață și relații umane, cu deschidere culturală și empatie. 2.2. Analizarea textelor literare în situații de argumentare, comparație sau recenzie, prin raportare la epoca istorico-literară și la contexte culturale relevante, cu gândire critică și	- poezia Renașterii ca expresie a umanismului și a unei noi viziuni asupra omului, demnității, iubirii, frumuseții și libertății interioare; - sonetul renașcentist ca formă de exprimare a iubirii, admirației, neliniștii, suferinței și reflecției asupra timpului. <i>Noțiuni-cheie:</i> Renaștere, umanism, antropocentrism, sonet, petrarchism. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Francesco Petrarca, din <i>Canțonierul</i>; William Shakespeare, din <i>Sonete</i>. Texte alternative: - Michelangelo Buonarroti, din <i>Rime</i>; Pierre de Ronsard, <i>Elegie către Remy Belleau</i>, <i>excelent poet francez, Pentru Casandra, Pentru Maria</i> etc. Texte pentru extindere: - Torquato Tasso, <i>Ierusalimul eliberat</i> (fragmente); Luís de Camões, <i>Lusiadele</i> (fragmente), Sebastian Brant, <i>Corabia nebunilor</i> (selectiv) etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și istorie culturală: Renașterea italiană, franceză, engleză și iberică; redescoperirea Antichității, formarea conștiinței europene moderne; - literatură și arte vizuale: portretul renașcentist, idealul armoniei, arhitectura și sculptura renașcentistă; - literatură și filozofie: demnitatea umană, libertatea, individualitatea, raportul dintre trup și spirit, creație și posteritate. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru valori: interpretarea iubirii, demnității, autenticității, libertății interioare și responsabilității față de celălalt în poezia studiată;	Renașterii și umanismului, pe baza textelor studiate; - descrie specificul literaturii renașcentiste, prin raportare la viziunea asupra omului, formele literare și valorile epocii; - compară, ca rezultat de extindere, o trăsătură a literaturii medievale cu o trăsătură a literaturii Renașterii, pe baza unui criteriu stabilit; (1.3) - explică viziunea umanistă asupra omului reflectată într-un text renașcentist; - interpretează o experiență sau un conflict legat de iubire, libertate, adevăr, putere ori responsabilitate într-un text studiat;	
---	---	---	--

riigoare argumentativă. 3.2. Exprimarea propriului punct de vedere asupra valorilor culturale și a patrimoniului literar, în recenzii, postări, dialoguri culturale, cu argumentare echilibrată și respect.	- educația pentru media: compararea modelelor de frumusețe, iubire, glorie și succes din poezia renascentistă cu reprezentările promovate în cultura vizuală contemporană; - educația pentru sănătate și stare de bine: reflecție asupra imaginii de sine, vulnerabilității, exprimării emoțiilor și raportării echilibrate la idealurile culturale ale frumuseții. 2.Proza epocii Renașterii <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - proza Renașterii ca expresie a umanismului, libertății de gândire, spiritului critic și interesului pentru omul concret; - diversitatea formelor prozei renascentiste: roman, nuvelă, eseu, utopie, tratat politic și satiră umanistă; - romanul renascentist și începuturile romanului modern: aventură, parodie, ironie, realism cotidian, reflecție asupra educației, libertății, idealurilor și condiției umane; - nuvela renascentistă ca spațiu al observației sociale: personaje, moravuri, conflicte, inteligență practică, alegeri și consecințe. <i>Noțiuni-cheie:</i> roman renascentist, nuvelă, eseu, utopie. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Miguel de Cervantes Saavedra, <i>Don Quijote de la Mancha</i> (fragmente); Giovanni Boccaccio, <i>Decameronul</i> (selectiv); Michel de Montaigne, <i>Eseuri</i> (selectiv); Erasmus din Rotterdam, <i>Elogiul nebuniei</i> (fragmente). Texte alternative:	- compară, ca rezultat de extindere, două viziuni asupra condiției umane reflectate în texte renascentiste de genuri diferite; (2.2) - identifică elementele tematiche și formale relevante într-un text poetic, narativ sau dramatic al Renașterii; - analizează modul de exprimare a unei idei umaniste sau a unei valori, prin raportare la elemente relevante ale textului; - argumentează, ca rezultat de extindere, actualitatea unei idei sau valori renascentiste, utilizând exemple textuale; (3.2) - formulează un punct de vedere despre	
---	--	---	--

	- François Rabelais, <i>Gargantua și Pantagruel</i> (fragmente); Thomas Morus, <i>Utopia</i> (fragmente); Niccolò Machiavelli, <i>Principele</i> (fragmente); Miguel de Cervantes, <i>Nuvela exemplare</i> (selectiv) etc. Texte pentru extindere: - Giovanni Pico della Mirandola, <i>Discurs despre demnitatea omului</i> (fragmente) etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și istorie culturală: umanismul, apariția tiparului, circulația cărților și formarea cititorului modern; - literatură și filozofie: libertatea de gândire, autocunoașterea, scepticismul, adevărul, opinia și discernământul; - literatură și științe sociale: puterea, justiția, organizarea socială, utopie, responsabilitate civică și raportul dintre individ și comunitate; - literatură și sănătate / stare de bine: râsul, luciditatea, echilibrul dintre ideal și realitate, autocunoașterea, gestionarea iluziilor și formarea unei imagini mature despre sine. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru valori: discutarea demnității, libertății de gândire, toleranței, discernământului și responsabilității reflectate în textele studiate; - educația media: analiza ironiei, satirei și parodiei ca forme de critică a imposturii, manipulării și abuzului în literatură și în comunicarea contemporană; - educația pentru cetățenie globală: educația pentru cetățenie globală: înțelegerea prozei Renașterii ca spațiu european de circulație a ideilor, modelelor umaniste și proiectelor de reformare a societății. 3. Teatrul epocii Renașterii <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i>	relevanța unei teme sau valori din literatura Renașterii; - prezintă contribuția unei opere renaștentiste la patrimoniul literar european, în cadrul mini-expoziției digitale; - argumentează, ca rezultat de extindere, continuitatea unei idei, figuri sau forme renaștentiste într-un text ori produs cultural contemporan.	
--	--	--	--

		- teatrul Renașterii ca expresie a unei noi viziuni asupra omului, libertății, pasiunilor, puterii și responsabilității morale; - tragedia renașcentistă ca formă de reprezentare a conflictului interior, vinei, răzbunării, ambiției, geloziei, manipulării și prăbușirii morale. <i>Noțiuni-cheie:</i> teatru renașcentist, tragedie renașcentistă, comedie renașcentistă, conflict dramatic, monolog, convenție teatrală. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - William Shakespeare, scene reprezentative din <i>Hamlet</i>, <i>Macbeth</i>, <i>Regele Lear</i>, <i>Visul unei nopți de vară</i>. Texte alternative: - William Shakespeare, scene reprezentative din <i>Romeo și Julieta</i>, <i>Îmblânzirea scorpiei</i>; Christopher Marlowe, <i>Tragica istorie a doctorului Faust</i> (fragmente); Lope de Vega, <i>Câinele grădinarului</i> (fragmente) etc. Texte pentru extindere: - Pedro Calderón de la Barca, <i>Viața e vis</i> (fragmente); Ben Jonson, <i>Volpone</i> (fragmente) etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și teatru: actorul, regia, scenografia, decorul, costumele, spațiul scenic, convenția teatrală și relația actor-public; - literatură și psihologie: conflictul interior, indecizia, gelozia, ambiția, vulnerabilitatea, identitatea și autocunoașterea; - literatură și sănătate / stare de bine: exprimarea emoțiilor, autocontrolul, empatia, comunicarea responsabilă, gestionarea tensiunilor și reflecția asupra consecințelor alegerilor.	
--	--	--	--

	<i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru cetățenie globală: înțelegerea teatrului Renașterii ca patrimoniu universal, reinterpretat în culturi, limbi și epoci diferite; - educația media: analiza modului în care dramaturgia Renașterii este adaptată în teatru, film, televiziune, animație, rețele sociale și produse digitale; - educația pentru sănătate și stare de bine: reflecție asupra presiunii sociale, manipulării, geloziei, comunicării, autocontrolului și consecințelor alegerilor personajelor; - educația pentru pace: discutarea conflictelor, violenței, manipulării, rivalității și posibilităților de dialog, reconciliere, asumare și responsabilitate morală. <i>Prodot autentic dominant:</i> mini-expoziție digitală „Omul Renașterii în poezie, proză și teatru”. <i>Public/utilitate:</i> colegi, profesor și comunitatea școlară; prezentarea comparativă a modului în care poezia, proza și teatrul Renașterii exprimă demnitatea umană, iubirea, libertatea de gândire, spiritul critic și responsabilitatea morală și evidențierea actualității acestor valori.			
XI	LITERATURA UNIVERSALĂ DIN PERSPECTIVA CURENTELOR LITERARE			[U] = 4
	<i>Valori:</i> discernământ estetic, curiozitate intelectuală; dialog cultural, respect pentru opinii diferite; raportarea literaturii naționale la literatura universală, valorizarea tradiției; libertate creatoare, pluralitate culturală.			[R] = 2
	1.1. Analizarea trăsăturilor esențiale ale curentelor și mișcărilor literare, prin raportare la contextul istoric și cultural al epocii, cu rigoare și	<i>Concepte fundamentale</i> 1.Curentul literar și programul estetic <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - curentul literar ca fenomen cultural și artistic format într-un context istoric, social, ideologic și estetic determinat; - relația dintre curent literar, mișcare literară, școală literară, manifest, artă poetică și program estetic;	Elevul/eleva: (1.1) - identifică relațiile dintre contextul istoric și cultural și apariția unui curent literar, pe baza fragmentelor studiate;	[G] = 2

curiozitate intelectuală. 2.2. Sintetizarea caracteristicilor curentelor și mișcărilor literare și artistice în prezentări, sinteze tematice sau resurse pentru colegi, în contexte naționale și universale, cu claritate și rigoare. 3.2. Argumentarea opiniei despre evoluția fenomenului literar și artistic în contexte de dezbatere, recenzie sau reflecție culturală, cu onestitate intelectuală și spirit critic.	- principiile estetice ca forme de exprimare a unei viziuni asupra artei, omului și lumii. <i>Noțiuni-cheie:</i> curent literar, mișcare literară, școală literară, manifest literar, artă poetică, program estetic. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - un fragment teoretic referitor la noțiunea de curent literar, mișcare literară sau program estetic; un fragment dintr-un manifest literar ori dintr-o artă poetică reprezentativă pentru unul dintre curentele studiate în clasa a XI-a (la alegerea cadrului didactic). Texte alternative: - două fragmente teoretice reprezentative pentru curente diferite, selectate din clasicism, romantism, realism, simbolism sau avangardă; un text din literatura națională care ilustrează receptarea sau adaptarea unui program estetic european (la alegerea cadrului didactic). Texte și contexte pentru extindere: - Sergiu Pavlicenco, <i>Tranziția în literatură</i> (fragmente); Gheorghe Crăciun, <i>Introducerea în teoria literaturii</i> (selectiv); Adrian Marino, <i>Dicționar de idei literare</i> (fragmente) etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și istorie: apariția curentelor literare în legătură cu schimbările istorice, sociale și politice; - literatură și arte vizuale: corespondențe între principiile curentelor literare și stilurile artistice ale diferitor epoci. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i>	- analizează trăsături definitorii ale unui curent literar, prin raportare la un text programatic sau literar; - compară, ca rezultat de extindere, două curente literare din perspectiva raportului dintre tradiție și inovație; (2.2) - organizează noțiunile referitoare la curente și mișcări literare într-o schemă conceptuală coerentă; - sintetizează caracteristicile esențiale ale curentelor selectate în cadrul cronologiei digitale comentate; - stabilește, ca rezultat de extindere, corespondențe între un curent literar și o mișcare din artele
---	---	---

	- educația pentru cetățenie globală: înțelegerea curentelor literare ca fenomene care circulă între literaturi, limbi și spații culturale diferite; - educația pentru media: vizitarea unei biblioteci, a unui muzeu real sau virtual, a unei expoziții ori platforme educaționale pentru documentarea despre curente, artiști, opere, manifeste și contexte culturale. 2.Evoluția literară: tradiție, inovație și interferențe estetice <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - literatura universală privită prin succesiunea, interferența și transformarea curentelor și mișcărilor literare; - tradiția și inovația ca dimensiuni complementare ale evoluției literare și artistice; - continuitatea și ruptura în raportarea unui curent la modelele estetice anterioare. <i>Noțiuni-cheie:</i> tradiție, inovație, continuitate, ruptură, influență literară, receptare. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - două fragmente literare reprezentative pentru curente diferite, selectate în jurul unei teme, imagini sau probleme estetice comune; un fragment dintr-o operă care valorifică tradiția și un fragment care ilustrează o schimbare sau o ruptură estetică (la alegerea cadrului didactic). Texte alternative: - un text din literatura universală și un text din literatura națională care ilustrează circulația și adaptarea unui model estetic; fragmente din opere studiate în clasele precedente, reinterpretate din perspectiva raportului dintre tradiție și inovație (la alegerea cadrului didactic). Texte pentru extindere:	vizuale, teatru, muzică sau cinematografie; (3.2) - argumentează utilitatea încadrării unei opere într-un curent literar, prin raportare la un exemplu relevant; - susține un punct de vedere despre relația dintre tradiție și libertatea creatoare în evoluția literaturii; - evaluează, ca rezultat de extindere, limitele unei etichete estetice în interpretarea unei opere, utilizând criterii explicite și exemple textuale.	
--	--	---	--

	- T.S. Eliot, <i>Tradiția și talentul individual</i>; Harold Bloom, <i>Canonul occidental</i> (fragmente) etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și istorie culturală: circulația și transformarea modelelor estetice între epoci și spații culturale; - literatură și media: reprezentarea evoluției curentelor în cronologii, hărți culturale, arhive digitale și produse multimedia. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația interculturală: urmărirea circulației unui curent literar între mai multe literaturi și observarea modului în care acesta este adaptat unor contexte culturale diferite; - educația pentru egalitate și incluziune: discutarea raportului dintre centru și periferie culturală, canon și voci marginalizate, modele dominante și perspective alternative. <i>Produs autentic dominant:</i> cronologie digitală comentată „Curente literare: contexte, idei și interferențe”. <i>Public/utilitate:</i> colegi, profesor și comunitatea școlară; prezentarea sintetică a succesiunii și interferenței curentelor literare, evidențierea relației acestora cu schimbările istorice și artistice și realizarea unei resurse de orientare pentru studierea literaturii în clasa a XI-a.		
XI	LITERATURA SECOLULUI AL XVII-LEA		[U] = 7 [R] = 3 [G] = 3
<i>Valori:</i> autocontrol, claritate în gândire; responsabilitate morală, respect; receptarea clasicismului în cultura națională, valorizarea ordinii culturale; adevăr, echilibru.			
1.1. Analizarea trăsăturilor	<i>Concepte fundamentale</i> 1. Clasicismul francez	Elevul/eleva: (1.1)	

esențiale ale curentelor și mișcărilor literare, prin raportare la contextul istoric și cultural al epocii, cu rigoare și curiozitate intelectuală. 1.2. Corelarea elementelor de construcție ale textului literar în activități de lectură interpretativă, comentariu sau produs cultural, cu poetica sau estetica curentului studiat, cu spirit analitic și coerență. 2.3. Interpretarea textelor literare în proiecte tematice, produse media sau experiențe culturale de învățare, prin corelări cu artele, filozofia, istoria și științele, cu deschidere	<i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - secolul al XVII-lea francez ca epocă a raționalismului, culturii de curte, dezvoltării științelor și afirmării primelor curente literare moderne; - clasicismul francez ca model estetic bazat pe rațiune, ordine, claritate, măsură, armonie și disciplină artistică; - comedia clasicistă ca formă de critică a moravurilor, de educare a publicului și de corectare a comportamentelor sociale. <i>Noțiuni-cheie:</i> clasicism, artă poetică, comedie de caracter, comedie de moravuri, tip comic, quiproquo. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Nicolas Boileau-Despréaux, <i>Arta poetică</i> (fragmente); Molière, <i>Avarul</i>, <i>Tartuffe</i>, (scene reprezentative). Texte alternative: - Molière, <i>Burghezul gentilom</i> (scene reprezentative); Blaise Pascal, <i>Cugetări</i> (selectiv); Jean de La Fontaine, <i>Fabule</i> (selectiv) etc. Texte pentru extindere: - Jean Racine, <i>Fedra</i> (fragmente); Jean de La Bruyère, <i>Caracterele</i> (fragmente); François de La Rochefoucauld, <i>Maxime</i> (selectiv) etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și istorie: absolutismul francez, cultura de curte și instituționalizarea vieții literare și teatrale; - literatură și filozofie: raționalismul, raportul dintre rațiune, adevăr, morală și cunoașterea omului;	- analizează trăsăturile definitorii ale clasicismului francez, prin raportare la contextul cultural al secolului al XVII-lea și la textele studiate; - analizează particularitățile teatrului și poeziei japoneze din epoca Edo, ca forme distincte de convenție, disciplină și expresivitate artistică; - compară, ca rezultat de extindere, modurile de instituire a normei și a convenției artistice în clasicismul francez și în cultura japoneză a secolului al XVII-lea, pe baza unor criterii stabilite; (1.2) - corelează principiile estetice ale clasicismului cu elementele de construcție ale unei	
---	--	--	--

interdisciplinară și discernământ. 3.3. Evaluarea dialogului dintre literatură și alte arte în eseu, prezentare, dezbateri sau portofoliu, cu sensibilitate estetică și criterii explicite.	- literatură și teatru: construcția tipului comic, jocul actoricesc, scena, convenția teatrală și relația cu publicul. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru valori: analiza comportamentelor personajelor prin raportare la măsură, sinceritate, responsabilitate morală, bun-simț și autocontrol; - educația financiară: discutarea relației dintre bani, avaricie, risipă, raționalizare, generozitate și relațiile familiale sau sociale, pornind de la <i>Avarul</i> de Molière; - educația pentru media: compararea criticii moravurilor din comedia lui Molière cu reprezentarea viciilor sociale în film, caricatură, sketch, publicitate sau alte produse media. 2. Teatrul și poezia japoneză din secolul al XVII-lea <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - cultura japoneză din epoca Edo ca spațiu de păstrare a tradițiilor clasice și de apariție a unor forme artistice urbane noi; - consolidarea teatrului Nō în epoca Edo prin instituționalizarea repertoriului, a școlilor de interpretare și a convențiilor scenice; - teatrul Kabuki ca formă de spectacol urban apărută la începutul secolului al XVII-lea, caracterizată prin expresivitate vizuală, muzică, dans, costume, machiaj și joc actoricesc stilizat; - haikuul ca formă poetică a clipei, a observației atente, a detaliului semnificativ și a relației dintre natură și starea interioară. <i>Noțiuni-cheie:</i> haiku, teatru Nō, Kabuki, convenție scenică, mască teatrală.	scene din comedia lui Molière; - corelează convențiile unei forme japoneze studiate cu elementele textuale, scenice sau imagistice ale exemplului analizat; - compară, ca rezultat de extindere, efectele estetice ale convenției și disciplinei formei în două creații studiate, aparținând unor spații culturale diferite; (2.3) - interpretează o scenă din comedia clasicistă prin raportare la contextul social, convenția teatrală și funcția moralizatoare a râsului; - interpretează un text sau o secvență scenică japoneză prin raportare la contextul epocii Edo și la relația dintre literatură,
---	---	--

		<i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - haikuuri de Matsuo Bashō. Texte alternative: - haikuuri ale poeților japonezi din secolul al XVII-lea; nuvele de Ihara Saikaku; un fragment dintr-o piesă a repertoriului teatrului Nō clasic: <i>Hagoromo</i>; Zeami Motokiyo, <i>Atsumori</i>; un fragment sau o secvență reprezentativă din teatrul Kabuki: <i>Shibaraku</i>. Texte și contexte pentru extindere: - Matsuō Bashō, <i>Îngustul drum spre îndepărtatul nord</i> (fragmente) etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și istorie: epoca Edo, cultura clasei samurailor, dezvoltarea orașelor și afirmarea culturii urbane; - literatură și teatru: textul dramatic, masca, gestul convențional, muzica, dansul, costumul, spațiul scenic și relația actor-public. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația interculturală: compararea clasicismului francez, a teatrului japonez și a haikuului ca forme distincte de disciplină artistică, convenție, măsură și rafinament estetic; - educația media: vizionarea și analiza comparativă a unor secvențe Nō și Kabuki, prin observarea jocului actoricesc, măștii sau machiajului, costumului, muzicii, mișcării și spațiului scenic; - educația pentru sănătate și stare de bine: observarea atentă a mediului apropiat și reflecția asupra relației dintre natură, emoție, liniște, concentrare și echilibrul interior.	teatru, muzică sau arte vizuale; - interpretează comparativ, ca rezultat de extindere, două forme artistice ale secolului al XVII-lea, într-o secțiune a dosarului cultural digital; (3.3) - evaluează contribuția interpretării scenice la actualizarea sensurilor unei comedii de Molière, pe baza unor criterii explicite; - evaluează dialogul dintre text și celelalte arte într-un spectacol Nō sau Kabuki sau într-o asociere dintre haiku și imaginea artistică; - evaluează comparativ, ca rezultat de extindere, relevanța contemporană a două forme literare sau teatrale studiate, prin	
--	--	---	---	--

	<i>Prodot autentic dominant:</i> dosar cultural digital „Normă, spectacol și contemplație în literatura secolului al XVII-lea”. <i>Public/utilitate:</i> colegii clasei, profesorul și comunitatea școlară; prezentarea comparativă a unor forme europene și japoneze de disciplină artistică și evidențierea modului în care norma, convenția, măsura, expresivitatea scenică și contemplația se manifestă în literatura și teatrul secolului al XVII-lea.	raportare la expresivitate, convenție și receptarea publicului.	
LITERATURA SECOLULUI AL XVIII-LEA			[U] = 6
<i>Valori:</i> autonomie de gândire, curaj intelectual; toleranță, responsabilitate civică; educație pentru dezvoltarea societății, consolidarea identității civice; libertate, dreptate.			[R] = 3
1.1. Analizarea trăsăturilor esențiale ale curentelor și mișcărilor literare, prin raportare la contextul istoric și cultural al epocii, cu rigoare și curiozitate intelectuală. 1.3. Argumentarea specificului textelor literare în contexte de recenzie, comparație sau intervenție critică, în raport cu evoluția formelor și ideilor literare, cu	Concepte fundamentale 1. Romanul iluminist <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - Iluminismul ca mișcare culturală orientată spre educarea omului, combaterea ignoranței, fanatismului, prejudecăților și abuzului de putere; - romanul iluminist ca formă de răspândire și examinare critică a ideilor filozofice, morale, sociale și politice ale epocii. <i>Noțiuni-cheie:</i> iluminism, roman iluminist, roman de aventuri, roman filozofic, robinsonadă, utopie satirică. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Daniel Defoe, <i>Robinson Crusoe</i> (fragmente); Jonathan Swift, <i>Călătoriile lui Gulliver</i> (fragmente). Texte alternative: - Charles-Louis de Montesquieu, <i>Scrisori persane</i> (selectiv); Voltaire, <i>Candide</i>; Johann Wolfgang von Goethe, <i>Suferințele tânărului Werther</i> (fragmente) etc. Texte pentru extindere:	Elevul/eleva: (1.1) - analizează trăsăturile definitorii ale Iluminismului, prin raportare la contextul istoric, filozofic și cultural al secolului al XVIII-lea; - delimitează specificul romanului iluminist și al dramaturgiei iluministe, pe baza textelor studiate; - compară, ca rezultat de extindere, funcțiile educative și critice ale romanului și teatrului iluminist, pe baza unor criterii stabilite;	[G] = 3

obiectivitate și gândire critică. 2.1. Aplicarea strategiilor de lectură în sarcini de documentare, interpretare sau produs digital, adecvate curentelor și mișcărilor literare studiate, cu autonomie și responsabilitate. 3.2. Argumentarea opiniei despre evoluția fenomenului literar și artistic în contexte de dezbatere, recenzie sau reflecție culturală, cu onestitate intelectuală și spirit critic.	- Denis Diderot, <i>Jacques Fatalistul și stăpânul său</i>, <i>Nepotul lui Rameau</i> (fragmente); Immanuel Kant, <i>Ce este Iluminismul?</i> (fragmente) etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și istorie: reformele iluministe, expansiunea colonială, dezvoltarea societății urbane și transformarea raporturilor sociale, Marea Revoluție Franceză; - literatură și filozofie: rațiunea, empirismul, libertatea, toleranța, progresul, educația și autonomia gândirii. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru valori: interpretarea libertății, toleranței, adevărului, responsabilității și autonomiei reflectate în romanul iluminist; - educația pentru dezvoltare durabilă: discutarea relației dintre om, natură, muncă, resurse și consum, pornind de la modelul robinsonadei; - educația antreprenorială și inovarea: valorificarea modelului robinsonadei în discuții despre inițiativă, adaptare, soluții practice, autonomie, reziliență și proiectarea unor răspunsuri creative la probleme reale. 2. Dramaturgia iluministă <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - dramaturgia secolului al XVIII-lea ca spațiu de afirmare a ideilor iluministe despre libertate, dreptate, toleranță, cunoaștere, demnitate și responsabilitate civică; - personajul dramatic ca purtător al spiritului critic și al revendicării dreptului la demnitate, iubire, educație și afirmare personală; - drama burgheză ca formă de reprezentare a vieții familiale, conflictelor morale și tensiunilor dintre statutul social, sentiment și libertatea individuală	(1.3) - argumentează specificul unui fragment din romanul iluminist, prin raportare la forma literară, ideea filozofică și critica socială; - argumentează specificul unei scene din dramaturgia iluministă, prin raportare la conflict, personaje și mesajul civic; - compară, ca rezultat de extindere, modalitățile prin care un text narativ și unul dramatic exprimă o idee iluministă; (2.1) - aplică strategii de lectură adecvate unui fragment narativ și unei scene dramatice, selectând informații	
---	--	---	--

		<i>Noțiuni-cheie:</i> comedie de moravuri, dramă burgheză, conflict social, intrigă dramatică. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Johann Wolfgang von Goethe, <i>Faust</i> (fragmente), Friedrich Schiller, <i>Intrigă și iubire</i> (fragmente). Texte alternative: - Pierre-Augustin Caron de Beaumarchais, <i>Nunta lui Figaro</i>, <i>Bărbierul din Sevilla</i> (scene reprezentative); Gotthold Ephraim Lessing, <i>Nathan înțeleptul</i> (fragmente); Friedrich Schiller, <i>Hoții</i> (fragmente) etc. Texte pentru extindere: - Gotthold Ephraim Lessing, <i>Dramaturgia din Hamburg</i> (fragmente) etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și istorie: reformele iluministe, afirmarea burgheziei și schimbarea raporturilor dintre individ și autoritate; - literatură și educație pentru societate: libertatea, toleranța, egalitatea de șanse, dreptatea, participarea civică și combaterea discriminării. Contexte de învățare și noile educații: - educația pentru cetățenie democratică: analiza conflictelor dintre libertate, privilegiu, autoritate și responsabilitate publică în scenele dramatice studiate; - educația pentru egalitate și incluziune: discutarea prejudecăților legate de statut social, religie, origine și acces la educație, prin raportare la situațiile dramatice. <i>Produs autentic dominant:</i> dosar cultural digital „Ideile iluminismului în roman și teatru”.	relevante pentru interpretare; - utilizează responsabil surse literare, critice și digitale în documentarea pentru dosarul cultural. - adaptează, ca rezultat de extindere, strategia de lectură la particularitățile textului și la scopul sarcinii de documentare sau interpretare; (3.2) - argumentează actualitatea unei idei iluministe, precum libertatea, toleranța, educația, dreptatea sau responsabilitatea civică, prin raportare la textul studiat; - prezintă contribuția unei opere iluministe la formarea spiritului critic, în cadrul dosarului cultural digital;	
--	--	---	---	--

	<i>Public/utilitate:</i> colegi, profesor și comunitatea școlară; prezentarea modului în care romanul și dramaturgia secolului al XVIII-lea valorifică rațiunea, educația, libertatea, toleranța și dreptatea și evidențierea actualității ideilor iluministe în viața civică și în discursul public contemporan.	- evaluează, ca rezultat de extindere, contribuția literaturii iluminismului la formarea cititorului autonom și a cetățeanului responsabil, utilizând criterii explicite și exemple relevante.	
LITERATURA SECOLULUI AL XIX-LEA			[U] = 11 [R] = 6 [G] = 6
<i>Valori:</i> autenticitate, sensibilitate, luciditate și integritate morală; empatie, solidaritate, respect pentru diferență și responsabilitate față de comunitate; identitate culturală, valorizarea folclorului, înțelegerea realităților sociale proprii și integrarea culturii naționale în modernitate; libertate individuală și artistică, demnitate, adevăr, dreptate socială, pluralitate și memorie culturală.			
1.1. Analizarea trăsăturilor esențiale ale curentelor și mișcărilor literare, prin raportare la contextul istoric și cultural al epocii, cu rigoare și curiozitate intelectuală. 1.2. Corelarea elementelor de construcție ale	<i>Concepte fundamentale</i> 1. Romantismul <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - romantismul ca reacție la raționalismul iluminist, la normele clasiciste și la transformările istorice și politice ale începutului de secol al XIX-lea; - personajul romantic în conflict cu societatea, destinul și propriile limite: inadptabilul, singuraticul, visătorul, călătorul, exilatul și demonicul; - lirica romantică drept expresie a iubirii, melancoliei, singurătății, aspirației spre absolut și comuniunii cu natura; - proza și dramaturgia romantică drept spații ale trecutului istoric, fantasticului, visului, misterului și conflictului dintre ideal și realitate.	Elevul/eleva: (1.1) - analizează trăsăturile definitorii ale romantismului, realismului și orientărilor literare de la hotarul secolelor XIX-XX, prin raportare la contextul istoric și cultural; - delimitează raporturile de continuitate, reacție și transformare dintre	

textului literar în activități de lectură interpretativă, comentariu sau produs cultural, cu poetica sau estetica curentului studiat, cu spirit analitic și coerență. 2.2. Sintetizarea caracteristicilor curentelor și mișcărilor literare și artistice în prezentări, sinteze tematice sau resurse pentru colegi, în contexte naționale și universale, cu claritate și rigoare. 3.2. Argumentarea opiniei despre evoluția fenomenului literar și artistic în contexte de dezbatere, recenzie sau reflecție culturală, cu onestitate	<i>Noțiuni-cheie:</i> romantism, originalitate, subiectivitate, antiteză, fantastic, culoare locală, poem romantic, basm cult, roman istoric. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Alphonse de Lamartine, <i>Lacul</i>; Heinrich Heine, <i>Loreley</i>; Edgar Allan Poe, <i>Corbul</i>; Novalis, din <i>Imnuri către noapte</i>; Victor Hugo, <i>Notre-Dame de Paris</i>; E.T.A. Hoffmann, <i>Urciorul de aur</i>; Aleksandr Pușkin, <i>Evgheni Oneghin</i>; Mihail Lermontov, <i>Demonul</i>. Texte alternative: - George Gordon Byron, <i>Pelerinajul lui Childe Harold</i>; Samuel Taylor Coleridge, <i>Balada bătrânului marin</i>; Walter Scott, <i>Ivanhoe</i>; Mihail Lermontov, <i>Un erou al timpului nostru</i> (fragmente); Edgar Allan Poe, <i>Cărbușul de aur</i>; Victor Hugo, <i>Hernani</i> (fragmente) etc. Texte și contexte pentru extindere: - Edgar Allan Poe, <i>Filozofia compoziției</i>; Victor Hugo, <i>Prefață la „Cromwell”</i> (fragmente) etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și istorie: Revoluția Franceză, războaiele napoleoniene, revoluțiile secolului al XIX-lea și mișcările de emancipare națională; - literatură și filozofie: libertatea, absolutul, infinitul, raportul dintre eu și lume și criza individului modern; - literatură și arte: peisajul romantic, sublimul, nocturnul, balada muzicală și opera romantică. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru valori: interpretarea libertății, autenticității, curajului și fidelității față de ideal în textele romantice;	cele trei concepte fundamentale; - compară, ca rezultat de extindere, manifestarea unui curent sau a unei orientări literare în două spații culturale, pe baza unor criterii stabilite; (1.2) - corelează elementele de construcție ale unui text romantic, realist sau modern cu principiile estetice ale curentului ori orientării căreia îi aparține; - explică funcția unui procedeu reprezentativ (antiteza romantică, detaliul realist, simbolul, sugestia sau influența mediului) în construirea sensului textului; - compară, ca rezultat de extindere, modalitățile de	
--	---	---	--

intelectuală și spirit critic.	- educația pentru sănătate și stare de bine: reflecție asupra singurătății, melancoliei, căutării de sine, exprimării emoțiilor și raportului dintre refugiu și participare la viața comunității. 2.Realismul <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - realismul ca reacție la idealizarea romantică și ca formă de reprezentare veridică, neidealizată și critică a realității sociale; - romanul realist ca formă amplă de investigare a familiei, banului, puterii, muncii, statutului social, educației și responsabilității individuale; - nuvela realistă ca formă concentrată de analiză a unui conflict moral, a unei situații-limită sau a unui tip uman; - personajul realist între mediu, origine, statut, aspirații, valori, alegeri și consecințele acestora. <i>Noțiuni-cheie:</i> realism, obiectivitate narativă, tehnica detaliului, tip literar, tipizare, roman social. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Honoré de Balzac, <i>Prefață la „Comedia umană”</i> (fragmente), <i>Moș Goriot</i>, <i>Gobseck</i>; Stendhal, <i>Roșu și negru</i> (fragmente); Prosper Mérimée, <i>Carmen</i>; Gustave Flaubert, <i>Doamna Bovary</i> (fragmente); Nikolai Gogol, <i>Mantaua</i>; Lev Tolstoi, <i>Moartea lui Ivan Ilici</i>. Texte alternative: - Charlotte Brontë, <i>Jane Eyre</i>; Charles Dickens, <i>Marile speranțe</i> (fragmente); Nikolai Gogol, <i>Suflete moarte</i> (fragmente), <i>Revizorul</i> etc. Texte pentru extindere:	reprezentare a aceleiași teme în două texte aparținând unor orientări literare diferite; (2.2) - sintetizează caracteristicile romantismului, realismului și modernității literare într-o resursă comparativă pentru colegi; - organizează autorii, textele, temele, personajele și procedeele studiate în cele trei secțiuni ale dosarului cultural digital; - stabilește, ca rezultat de extindere, corespondențe între una dintre orientările literare studiate și manifestări contemporane din pictură, muzică, teatru, film sau cultura vizuală;	
---------------------------------------	---	---	--

	- Ivan Turgheniev, <i>Părinți și copii</i> (fragmente); Ivan Goncearov, <i>Oblomov</i> (fragmente); Lev Tolstoi, <i>Anna Karenina</i>; Fiodor Dostoievski, <i>Crimă și pedeapsă</i> (fragmente) etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și istorie: societatea burgheză, capitalismul, urbanizarea, mobilitatea și crizele sociale ale secolului al XIX-lea; - literatură și științe sociale: familia, clasa socială, educația, proprietatea, munca, justiția, statutul și inegalitatea; - literatură și economie: banii, datoria, moștenirea, consumul, interesul material și efectele lor asupra relațiilor umane. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru valori: analiza raportului dintre adevăr, demnitate, responsabilitate, solidaritate și integritate în alegerile personajelor; - educația pentru egalitate și incluziune: discutarea sărăciei, inegalității, marginalizării, accesului la educație și dreptului la demnitate; - educația financiară: interpretarea rolului banilor, datoriei, proprietății, muncii și consumului în construcția conflictelor realiste. 3.Modernitatea literară la hotarul secolelor XIX-XX <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - literatura de la hotarul secolelor al XIX-lea și al XX-lea ca spațiu al diversificării sensibilității artistice și al pregătirii modernismului; - pluralitatea orientărilor estetice: naturalism, simbolism, estetism, decadentism, parnasianism, neoromantism și impresionism.	(3.2) - argumentează actualitatea unei teme, figuri sau probleme din literatura secolului al XIX-lea, prin raportare la textul studiat și la un context contemporan; - susține un punct de vedere despre evoluția literaturii de la subiectivitatea romantică la observația realistă și la diversificarea sensibilității moderne; - evaluează, ca rezultat de extindere, contribuția literaturii secolului al XIX-lea la formarea sensibilității și a conștiinței critice moderne, utilizând criterii explicite și exemple relevante.	
--	--	--	--

		<i>Noțiuni-cheie:</i> fin de siècle, naturalism, simbolism, simbol, sugestie, sinestezie, estetism. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Charles Baudelaire, <i>Albatrosul</i>, <i>Corespunderi</i>; Paul Verlaine, <i>Arta poetică</i>; Arthur Rimbaud, <i>Vocale</i>; Stéphane Mallarmé, <i>După-amiaza unui faun</i>; Émile Zola, <i>Germinal</i> (fragmenet); Guy de Maupassant, <i>Bel-Ami</i> (fragmente); Oscar Wilde, <i>Portretul lui Dorian Gray</i>. Texte alternative: - Leconte de Lisle, <i>Elefanții</i>; Arthur Rimbaud, <i>Corabia beată</i>; Theodore Dreiser, <i>O tragedie americană</i>; Robert Louis Stevenson, <i>Straniul caz al doctorului Jekyll și al domnului Hyde</i>; Gerhart Hauptmann, <i>Țesătorii</i>; August Strindberg, <i>Domnișoara Iulia</i>; Maurice Maeterlinck, <i>Pasărea albastră</i> etc. Texte pentru extindere: - Guy de Maupassant, <i>Prefață la romanul „Pierre și Jean”</i>; Émile Zola, <i>Romanul experimental</i> (fragmente) etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și știință: pozitivismul, biologia, mediul, observația și experimentul în poetica naturalistă; - literatură și arte vizuale: impresionismul, simbolismul pictural, decadentismul, fotografia și imaginea orașului modern; - literatură și filozofie: autonomia artei, criza valorilor și raportul dintre individ, societate și libertate. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru valori: reflecție asupra autenticității, libertății artistice, demnității și responsabilității sociale în textele studiate;		
--	--	---	--	--

	- educația media: analiza modului în care alienarea, dedublarea, imaginea publică și estetizarea vieții sunt reprezentate în literatură și în cultura vizuală contemporană; - educația pentru sănătate și stare de bine: discutarea presiunii sociale, fragilității interioare, crizei identității și influenței mediului asupra echilibrului personal. <i>Temă cross-curriculară:</i> „Succesul social și capitalul economic: dileme, modele umane și provocări etico-morale”. Discipline asociate: economie, istoria românilor și universală, educație pentru societate. <i>Produs autentic dominant:</i> dosar cultural digital „Secolul al XIX-lea: ideal, societate și modernitate”. <i>Public/utilitate:</i> colegi, profesor și comunitatea școlară; prezentarea evoluției literaturii secolului al XIX-lea, compararea viziunilor romantice, realiste și moderne asupra omului și societății și evidențierea actualității temelor și procedeele studiate.		
LITERATURA SECOLULUI AL XX-LEA			[U] = 18
<i>Valori:</i> curaj intelectual și moral, creativitate, luciditate și autonomie; empatie, solidaritate, dialog critic și respect pentru diferență și vocea celuilalt; memorie culturală și istorică, identitate colectivă, participare la viața culturală și deschidere spre modernitate și inovație; libertate de expresie, demnitate, adevăr, frumusețe, sens și responsabilitate față de cuvânt, cultură și comunitate.			[R] = 8
1.1. Analizarea trăsăturilor esențiale ale curentelor și mișcărilor literare, prin raportare la contextul istoric și cultural al epocii, cu rigoare și curiozitate intelectuală.	<i>Concepte fundamentale</i> 1. Diversitatea curentelor avangardiste <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - literatura și arta începutului de secol XX ca spații ale experimentului, contestării și înnoirii radicale a limbajului artistic; - apariția avangardelor în contextul războaielor, urbanizării, dezvoltării tehnologiei și accelerării ritmului vieții; - avangarda ca formă radicală a modernității artistice, întemeiată pe ruptura cu tradiția, provocarea publicului și respingerea normelor academice;	Elevul/eleva: (1.1) - analizează trăsăturile definitorii ale avangardelor, poeziei, prozei și dramaturgiei secolului al XX-lea, prin raportare la contextul istoric și cultural;	[G] = 8

1.2. Corelarea elementelor de construcție ale textului literar în activități de lectură interpretativă, comentariu sau produs cultural, cu poetica sau estetica curentului studiat, cu spirit analitic și coerență. 1.3. Argumentarea specificului textelor literare în contexte de recenzie, comparație sau intervenție critică, în raport cu evoluția formelor și ideilor literare, cu obiectivitate și gândire critică. 2.3. Interpretarea textelor literare în proiecte tematice, produse media sau experiențe culturale de învățare, prin corelări cu artele, filozofia, istoria și	- futurismul, dadaismul, suprarealismul și expresionismul ca răspunsuri distincte la criza lumii moderne. <i>Noțiuni-cheie:</i> modernism, avangardă, manifest, futurism, dadaism, suprarealism, expresionism. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Filippo Tommaso Marinetti, <i>Manifestul futurismului</i> (fragmente); Tristan Tzara, <i>Manifestul Dada 1918</i>; André Breton, <i>Primul manifest al suprarealismului</i> (fragmente). Texte alternative: - Marinetti, <i>Automobilului de curse</i>; Tristan Tzara, <i>Manifest despre dragostea slabă și dragostea amară</i> etc. Texte pentru extindere: - Guillaume Apollinaire, <i>Spiritul nou și poezii</i> etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și istorie: războaiele mondiale, crizele politice și transformările sociale ale începutului de secol XX; - literatură și tehnologie: viteza, automobilul, orașul modern și noile mijloace de comunicare; - literatură și arte vizuale: colajul, afișul, cubismul, futurismul, expresionismul și suprarealismul. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru valori: discutarea raportului dintre libertatea creatoare, curajul intelectual, provocare și responsabilitatea față de public;	- delimitează principalele transformări ale limbajului literar și ale viziunii asupra omului în cele patru compartimente studiate; - compară, ca rezultat de extindere, manifestarea unei orientări sau formule literare moderne în două spații culturale; (1.2) - corelează elementele de construcție ale unui manifest, poem, text narativ sau dramatic cu poetica formei literare căreia îi aparține; - explică funcția unui procedeu reprezentativ, precum colajul, fragmentarismul, fluxul conștiinței, subtextul, distanțarea	
---	---	--	--

științele, cu deschidere interdisciplinară și discernământ. 3.3. Evaluarea dialogului dintre literatură și alte arte în eseu, prezentare, dezbatere sau portofoliu, cu sensibilitate estetică și criterii explicite.	- educația pentru media: analiza manifestului ca formă de discurs public și compararea lui cu declarații artistice, postări-manifest, videoclipuri sau forme contemporane de activism cultural; - educația pentru pace: discutarea avangardelor ca reacții artistice la criza istorică, violența războiului, destrămarea valorilor și nevoia de forme noi de exprimare. 2. Poezia secolului al XX-lea <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - poezia secolului al XX-lea ca spațiu al libertății expresive, al experimentului formal și al diversificării vocilor poetice; - poezia modernă ca formă de cunoaștere a realității, limbajului, memoriei, istoriei, subconștientului și experienței personale; - trecerea de la poezia tradițională spre formule poetice fragmentare, reflexive, intelectualizate, vizuale, ludice sau confesive. <i>Noțiuni-cheie:</i> vers liber, fragmentarism, imaginar poetic, caligramă. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Guillaume Apollinaire, <i>Zona</i>, din <i>Caligrame</i>; Rainer Maria Rilke, <i>Pantera</i>; T.S. Eliot, <i>Tărâmul pustiit</i>; Konstantinos Kavafis, <i>Așteptând barbarii</i>; Osip Mandelștam, <i>Secolul</i>; Louise Glück, <i>Irisul sălbatic</i>. Texte alternative: - poezii și poeme din creația lui Federico García Lorca, Fernando Pessoa, Serghei Esenin, Marina Țvetaeva, Jacques Prévert, Eugenio Montale, Salvatore Quasimodo, Pablo Neruda, Anna Ahmatova, Wisława Szymborska etc. Texte pentru extindere:	sau absurdul, în construirea sensului; - compară, ca rezultat de extindere, efectele experimentului artistic în două texte aparținând unor genuri diferite; (1.3) - argumentează specificul unui text al secolului al XX-lea, utilizând exemple textuale și repere de context; - susține un punct de vedere despre relația dintre tradiție, inovație și responsabilitate artistică; - evaluează, ca rezultat de extindere, limitele încadrării unui text într-o singură orientare sau formulă estetică; (2.3) - interpretează un text al secolului al XX-lea
--	--	---

	- Hugo Friedrich, <i>Structura liricii moderne</i> (fragmente), Rainer Maria Rilke, <i>Scrisori către un tânăr poet</i> etc. <i>Conținuturi interdisciplinare</i> - literatură și istorie: războaiele mondiale, totalitarismele, modernizarea și memoria traumelor colective; - literatură și filozofie: identitate, alienare, memorie, timp, criză a limbajului, limitele cunoașterii și ale comunicării; - literatură și educație pentru societate: memoria istorică, libertatea de expresie, responsabilitatea cuvântului, demnitatea umană, raportul dintre individ și comunitate. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru valori: reflecție asupra libertății, demnității, memoriei, responsabilității cuvântului, autenticității și respectului pentru diferență; - educația pentru cetățenie globală: înțelegerea poeziei secolului XX ca spațiu polifonic, construit prin dialogul dintre mai multe literaturi, limbi, tradiții și experiențe istorice; - educația pentru media: analiza modului în care poezia, imaginea, muzica, fotografia, performance-ul și spațiul digital pot transmite împreună stări, idei și mesaje culturale; - educația pentru pace: discutarea relației dintre poezie, memorie istorică, traumă colectivă, demnitate umană și responsabilitatea cuvântului în contexte marcate de violență istorică. 3.Proza secolului al XX-lea <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i>	prin corelare cu istoria, filozofia, psihologia, artele sau cultura media; - integrează un text literar și o reprezentare artistică sau mediatică într-o secțiune a expoziției multimedia; - compară, ca rezultat de extindere, textul literar cu o adaptare, reinterpretare sau transpunere într-un alt limbaj artistic; (3.3) - evaluează dialogul dintre un text literar și o formă artistică asociată, pe baza unor criterii explicite; - apreciază critic relevanța contemporană a unei opere, forme sau orientări literare a secolului al XX-lea; - argumentează, ca rezultat de extindere,	
--	---	--	--

	- proza secolului al XX-lea ca spațiu al înnoirii formelor narative și al reflecției asupra crizei omului modern; - schimbarea romanului tradițional prin fragmentarea narațiunii, relativizarea perspectivei, interiorizarea conflictului și discontinuitatea temporală; - istoria, trauma și rezistența morală în proza marcată de războaie și totalitarisme; - romanul-parabolă, noul roman și alte forme ale experimentului narativ. <i>Noțiuni-cheie:</i> roman modernist, perspectivă narativă, fluxul conștiinței, existențialism, distopie, roman-parabolă. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Franz Kafka, <i>Metamorfoza</i>; Ernest Hemingway, <i>Bătrânul și marea</i>; Albert Camus, <i>Ciuma</i>; George Orwell, 1984, <i>Ferma animalelor</i>. Texte alternative: - Marcel Proust, <i>În căutarea timpului pierdut. Spre Swann</i> (fragmente); Dino Buzzati, <i>Deșertul tătarilor</i>; Mihail Bulgakov, <i>Maestrul și Margareta</i> (fragmente); Boris Pasternak, <i>Doctor Jivago</i> (fragmente); John Maxwell Coetzee, <i>Așteptându-i pe barbari</i> etc. Texte pentru extindere: - Virginia Woolf, <i>O cameră doar a ei</i>; Mario Vargas Llosa, <i>Scrisori către un tânăr romancier</i> etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și istorie: războaiele mondiale, totalitarismele, propaganda și crizele politice ale secolului XX; - literatură și filozofie: existențialismul, absurdul, libertatea, responsabilitatea, trauma și criza identitară;	selecția și organizarea unui text sau produs artistic în cadrul expoziției multimedia.	
--	--	---	--

	- literatură și arte vizuale / cinema: ecranizări ale romanelor moderne, imaginea orașului, spații labirintice, atmosferă distopică și construcție cinematografică a alienării. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru valori: analiza libertății, demnității, responsabilității, adevărului și rezistenței morale în situațiile narative studiate; - educația pentru pace și memorie: discutarea efectelor războiului, totalitarismului și dehumanizării asupra individului și comunității; - educația pentru media: analiza mecanismelor de manipulare, control al limbajului, deformare a adevărului și reprezentare a distopiei în media contemporană; - educația pentru dezvoltare durabilă: discutarea responsabilității omului și a comunităților în fața crizelor sociale, politice și morale care afectează viața colectivă. 4.Dramaturgia secolului al XX-lea <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - dramaturgia secolului al XX-lea ca spațiu de înnoire a limbajului teatral, de criză a formelor tradiționale și de reflecție asupra omului modern; - trecerea de la drama realist-psihologică la teatrul modern al parabolei, al distanțării critice și al absurdului; - diversitatea dramaturgiei moderne: drama psihologică, teatrul de idei, teatrul în teatru, teatrul epic, teatrul absurdului, drama-parabolă; - relația dintre textul dramatic și spectacol: regie, actor, scenografie, lumină, ritm, voce și public. <i>Noțiuni-cheie:</i> dramă modernă, teatru în teatru, teatru epic, efect de distanțare, teatrul absurdului.		
--	--	--	--

		<i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Anton Pavlovici Cehov, <i>Pescărușul</i>, <i>Livada de vișini</i>, <i>Trei surori</i>, <i>Unchiul Vanea</i> (scene reprezentative); Luigi Pirandello, <i>Șase personaje în căutarea unui autor</i> (fragmente); George Bernard Shaw, <i>Pygmalion</i>; Tennessee Williams, <i>Menajeria de sticlă</i>. Texte alternative: - Bertolt Brecht, <i>Mutter Courage și copiii ei</i>; Albert Camus, <i>Caligula</i>; Jean-Paul Sartre, <i>Cu ușile închise</i>; Tennessee Williams, <i>Un tramvai numit dorință</i>; Arthur Miller, <i>Moartea unui comis-voiajor</i>. - Eugène Ionesco, <i>Cântăreața cheală</i>, <i>Scaunele</i>; Friedrich Dürrenmatt, <i>Fizicienii</i> etc. Texte pentru extindere: - Bertolt Brecht, <i>Scieri despre teatru</i>; Eugène Ionesco, <i>Note și contranote</i> etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și istorie: războaiele mondiale, totalitarismele și transformările politice și culturale ale secolului XX; - literatură și sănătate / stare de bine: comunicare, singurătate, frică, așteptare, exprimarea emoțiilor și responsabilitatea față de sine și ceilalți; - literatură și teatru: regia, scenografia, actoria, teatrul filmat, afișul și promovarea spectacolului. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru pace: reflecție asupra raportului dintre individ, putere, război, autoritate, conformism și rezistență morală; - educația pentru valori: reflecție asupra demnității, responsabilității, adevărului, libertății, solidarității, curajului moral și respectului pentru persoană;		
--	--	---	--	--

	- educația pentru dezvoltare durabilă: discutarea responsabilității omului de știință, a instituțiilor și a comunității față de efectele cercetării, tehnologiei și deciziilor publice asupra vieții colective. <i>Produs autentic dominant:</i> Expoziție multimedia „Literatura secolului al XX-lea: ruptură, memorie și condiție umană”. <i>Public/utilitate:</i> colegi, profesor și comunitatea școlară; prezentarea diversității formelor literare ale secolului al XX-lea, evidențierea relației dintre literatură, istorie și celelalte arte și realizarea unei resurse culturale despre libertatea creatoare, memoria istorică și condiția omului modern.		
LITERATURA LA HOTARUL SECOLELOR XX-XXI			
<i>Valori:</i> autonomie intelectuală, discernământ critic și responsabilitate culturală; empatie, respect pentru pluralitatea vocilor și dialog intercultural; memorie culturală, identitate și deschidere spre experiențele celuilalt; libertate interpretativă, demnitate umană, solidaritate și responsabilitate față de viitor.			
1.1. Analizarea trăsăturilor esențiale ale curentelor și mișcărilor literare, prin raportare la contextul istoric și cultural al epocii, cu rigoare și curiozitate intelectuală. 1.2. Corelarea elementelor de construcție ale textului literar în	<i>Concepte fundamentale</i> 1. Postmodernismul <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - postmodernismul ca fenomen cultural și literar al celei de-a doua jumătăți a secolului al XX-lea, în relație cu societatea informațională, globalizarea, mass-media și pluralismul cultural; - recuperarea critică și ludică a tradiției prin citare, rescriere, parodie, pastişă, colaj și combinarea registrelor culturale; - relația autor – text – cititor și rolul cititorului ca participant activ la construirea sensului; - realismul magic ca formulă de integrare a mitului, istoriei și miraculosului în reprezentarea experienței individuale și colective.	Elevul/eleva: (1.1) - analizează trăsăturile definitorii ale postmodernismului, prin raportare la contextul cultural, informațional și estetic al celei de-a doua jumătăți a secolului al XX-lea; - delimitează direcții și tendințe ale literaturii contemporane, prin raportare la teme, forme, perspective și contexte culturale;	[U] = 10 [R] = 5 [G] = 5

activități de lectură interpretativă, comentariu sau produs cultural, cu poetica sau estetica curentului studiat, cu spirit analitic și coerență. 1.3. Argumentarea specificului textelor literare în contexte de recenzie, comparație sau intervenție critică, în raport cu evoluția formelor și ideilor literare, cu obiectivitate și gândire critică. 2.3. Interpretarea textelor literare în proiecte tematice, produse media sau experiențe culturale de învățare, prin corelări cu artele, filozofia, istoria și științele, cu deschidere interdisciplinară și discernământ.	<i>Noțiuni-cheie:</i> postmodernism, intertextualitate, metaficțiune, parodie, pastişă, colaj, pluralitatea sensurilor. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Jorge Luis Borges, <i>Pierre Menard, autorul lui Don Quijote, Biblioteca Babel, Grădina potecilor ce se bifurcă, Cartea de nisip</i>; Umberto Eco, <i>Numele trandafirului</i> (fragmente); Italo Calvino, <i>Dacă într-o noapte de iarnă un călător</i> (fragmente). Texte alternative: - Julio Cortázar, <i>Șotronul</i> (fragmente); Gabriel García Márquez, <i>Un veac de singurătate</i> (fragmente); Milorad Pavić, <i>Dicționarul khazar</i> (fragmente); Julian Barnes, <i>Istoria lumii în 10½ capitole</i> (selectiv); Patrik Ouředník, <i>Europeana. O scurtă istorie a secolului douăzeci</i> (fragmente); Milan Kundera, <i>Insuportabila ușurătate a ființei</i> (fragmente); Patrick Süskind, <i>Contrabasul</i> etc. - Jean-François Lyotard, <i>Condiția postmodernă</i> (fragmente); Jean Baudrillard, <i>Simulacre și simulare</i> (fragmente); Roland Barthes, <i>Moartea autorului</i>; Umberto Eco, <i>Marginalii la „Numele trandafirului”</i> etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și istorie culturală: societatea postindustrială, globalizarea, cultura consumului, multiculturalismul și transformările de după cel de-al Doilea Război Mondial; - literatură și filozofie: pluralitatea interpretărilor, relativizarea adevărului și raportul dintre realitate, limbaj și reprezentare; - literatură și media: hipertextul, cultura citatului, remixul, arhiva digitală, colajul și lectura interactivă. Contexte de învățare și noile educații	- compară, ca rezultat de extindere, manifestarea unei teme sau formule literare contemporane în două spații culturale diferite; (1.2) - corelează intertextualitatea, parodia, metaficțiunea, colajul sau pluralitatea perspectivelor cu poetica textului postmodern; - explică rolul unei forme contemporane de construcție a textului (fragmentare, hibridizare etc.) în producerea sensului; - compară, ca rezultat de extindere, efectele unui procedeu postmodern și ale unei formule contemporane de reprezentare în două texte studiate; (1.3) - argumentează specificul unui text postmodern sau contemporan, utilizând exemple	
---	---	--	--

3.2. Argumentarea opiniei despre evoluția fenomenului literar și artistic în contexte de dezbatere, recenzie sau reflecție culturală, cu onestitate intelectuală și spirit critic.	- educația pentru valori: discutarea libertății interpretative, responsabilității cititorului, memoriei culturale și respectului pentru pluralitatea perspectivelor; - educația interculturală: interpretarea postmodernismului ca fenomen transnațional, construit prin circulația textelor, traducerilor, formelor și codurilor culturale. 2. Direcții și tendințe ale literaturii contemporane Conținuturi aplicative/contextuale: - literatura contemporană ca spațiu plural, global și dinamic, care nu poate fi redus la un singur curent, program estetic sau centru cultural; - continuitatea procedeelelor postmoderne și apariția unor forme care recuperează sinceritatea, emoția, angajamentul etic și nevoia de sens; - pluralitatea identităților și perspectivelor: migrație, exil, experiență postcolonială, multiculturalism, postumanism, diferență culturală și apartenență; - literatura globală ca spațiu al întâlnirii dintre tradiții locale, modernitate, cultură populară și modele literare transnaționale. <i>Noțiuni-cheie:</i> multiculturalism, literatură postcolonială, noua sinceritate, autoficțiune, roman grafic. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Kazuo Ishiguro, <i>Rămășițele zilei</i>, <i>Să nu mă părăsești</i> (fragmente); Art Spiegelman, <i>Maus: Povestea unui supraviețuitor</i>; Orhan Pamuk, <i>Numele meu e Roșu</i>. Texte alternative: - Toni Morrison, <i>Preaiubita</i> (fragmente); Cormac McCarthy, <i>Drumul</i>; W.G. Sebald, <i>Austerlitz</i> (fragmente); Haruki Murakami, <i>Kafka pe malul mării</i>; Salman Rushdie, <i>Copiii din miez de noapte</i> (fragmente); Annie Ernaux, <i>Anii</i> (fragmente) etc. Texte pentru extindere:	textuale și repere de context; - susține un punct de vedere despre relația dintre inovația formală, experiența umană și responsabilitatea culturală; - evaluează, ca rezultat de extindere, utilitatea și limitele încadrării unei opere contemporane într-un singur curent sau într-o singură tendință. (2.3) - interpretează un text postmodern sau contemporan prin corelare cu istoria, filozofia, științele sociale, artele vizuale ori cultura digitală; - integrează un text literar și o formă artistică, documentară sau mediatică într-o secțiune a atlasului multimedia; - compară, ca rezultat de extindere, o operă literară cu adaptarea, transpunerea grafică, ecranizarea sau	
---	--	--	--

	- David Damrosch, <i>Ocolul Pământului în 80 de cărți</i> etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și istorie: războaiele, totalitarismele, colonialismul, migrațiile și transmiterea traumelor între generații; - literatură și științe sociale: identitate, multiculturalism, marginalizare, globalizare, apartenență și dreptul la reprezentare; - literatură și tehnologie / arte vizuale: romanul grafic, fotografia, arhiva digitală, inteligența artificială, narațiunea interactivă și noile medii de lectură. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru egalitate și incluziune: interpretarea pluralității vocilor, identităților și experiențelor, cu respect pentru diferență și demnitatea fiecărei persoane; - educația pentru pace și memorie: discutarea traumei istorice, exilului, violenței, discriminării și responsabilității de a păstra și transmite memoria; - educația pentru media: analiza critică a reprezentărilor despre supraveghere, tehnologie, inteligență artificială, bioetică și criza ecologică în literatură și în discursul public. <i>Produs autentic dominant:</i> Atlas multimedia „Literatura la hotarul secolelor XX-XXI: texte, voci și lumi posibile”. <i>Public/utilitate:</i> colegi, profesor și comunitatea școlară; realizarea unei resurse de orientare în diversitatea literaturii de la hotarul secolelor XX-XXI, dezvoltarea lecturii critice și evidențierea relației dintre literatură, memorie, identitate, tehnologie și pluralitatea culturală.	reinterpretarea ei într-un alt mediu; (3.2) - argumentează un punct de vedere despre pluralitatea sensurilor, memoria culturală, identitate, alteritate sau responsabilitatea interpretării; - apreciază critic modul în care o operă contemporană abordează o problemă a lumii actuale, precum migrația, trauma, discriminarea, supravegherea, tehnologia sau criza ecologică; - evaluează, ca rezultat de extindere, contribuția literaturii de la hotarul secolelor XX–XXI la înțelegerea unei lumi globale și pluraliste, utilizând criterii explicite și exemple relevante.	
--	--	--	--

XII	LITERATURA UNIVERSALĂ DIN PERSPECTIVĂ TEMATICĂ ȘI COMPARATIVĂ	[U] = 4
	<i>Valori:</i> autonomie interpretativă, sensibilitate estetică; dialog intercultural, colaborare interpretativă; identitate culturală, raportare la literatura universală; deschidere universală, patrimoniu comun.	[R] = 2 [G] = 2
1.1. Compararea modului de configurare a temelor și motivelor literare în opere aparținând unor epoci, curente și mișcări diferite, cu rigoare și perspectivă comparativă. 1.2. Interpretarea tratării aceleiași teme sau a aceleiași motiv în opere de referință din spații și perioade diferite, cu obiectivitate și gândire critică. 2.2. Valorificarea informațiilor documentate despre circulația temelor și motivelor în contexte naționale și universale, prin	<i>Concepte fundamentale</i> 1.Literatura universală ca spațiu al dialogului între culturi <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - literatura universală ca spațiu de comunicare între opere, autori, epoci, limbi, tradiții culturale și cititori; - patrimoniul literar universal ca expresie a diversității culturale și a experiențelor umane comune; - literatura ca formă de cunoaștere a lumii, a alterității și a propriei identități. <i>Noțiuni-cheie:</i> patrimoniu literar universal, dialog între literaturi, receptare literară, influență literară. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - două fragmente scurte din opere aparținând unor epoci și spații culturale diferite, organizate în jurul aceleiași teme sau experiențe umane; un text din literatura universală și un text din literatura națională care valorifică o temă comună (la alegerea cadrului didactic). Texte alternative: - fragmente din opere studiate în clasele a X-a și a XI-a, selectate din perspectiva unei teme recurente; două versiuni sau reinterpretări ale unui mit, motiv ori personaj literar (la alegerea cadrului didactic). Texte și contexte pentru extindere: - David Damrosch, <i>Cum comparăm literaturile</i> etc.	Elevul/eleva: (1.1) - compară modul de configurare a unei teme sau a unui motiv literar în două opere aparținând unor epoci, curente ori spații culturale diferite; - identifică asemănări, diferențe, continuități și transformări de sens, pe baza unor criterii explicite de comparație; - stabilește, ca rezultat de extindere, relații între reprezentarea unei teme în literatura universală și în literatura națională; (1.2) - interpretează sensurile pe care aceeași temă sau același motiv le dobândește în două

utilizarea responsabilă a surselor. 3.1. Mediarea dialogului intercultural și literar din perspectivă tematică, prin reflecții critice asupra lumii și a experienței umane, cu respect și spirit civic.	<i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și istorie culturală: circulația operelor, ideilor și modelelor literare între epoci și spații culturale; - literatură și sociologie: cititorul, comunitățile de lectură, schimbarea gustului și receptarea operelor; - literatură și arte: reluarea temelor literare în teatru, film, pictură, muzică și cultura vizuală. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru cetățenie globală: înțelegerea literaturii universale ca spațiu de dialog între culturi, limbi, tradiții, valori și experiențe umane diferite; - educația pentru valori: reflecție asupra respectului pentru diversitate, deschiderii spre alteritate și responsabilității față de patrimoniul cultural; - educația pentru media: analiza modului în care temele literare circulă astăzi în film, rețele sociale, podcasturi, platforme educaționale, bloguri, recomandări de lectură și comunități online. 2.Lectura tematică și comparativă <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - tema literară ca nucleu de sens care organizează reprezentarea unei experiențe, idei sau probleme fundamentale; - motivul literar ca element recurent care contribuie la configurarea unei teme și la construirea sensului operei; - lectura tematică drept identificare și interpretare a modului în care o experiență umană este reprezentată într-un text; - lectura comparativă drept analiză a asemănărilor, diferențelor, continuităților și transformărilor de sens dintre opere.	texte, prin raportare la epocă, gen literar, spațiu cultural și perspectivă artistică; - explică rolul motivului, personajului, simbolului, conflictului sau perspectivei în configurarea unei teme literare; - argumentează, ca rezultat de extindere, influența experienței de lectură și a orizontului cultural al cititorului asupra interpretării textelor comparate; (2.2) - valorifică informații documentate despre opere, autori, epoci, teme, motive și contexte culturale, selectate din surse relevante; - organizează informațiile și
---	--	--

		<i>Noțiuni-cheie:</i> literatură comparată, temă literară, motiv literar, lectură tematică, lectură comparativă, criteriu de comparație. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - două texte aparținând unor epoci, genuri sau spații culturale diferite, selectate în jurul unei teme comune; un text epic și un text liric ori dramatic care valorifică aceeași experiență fundamentală (la alegerea cadrului didactic). Texte alternative: - două opere studiate anterior, recitite din perspectiva unei teme sau a unui motiv comun; un text canonic și un text contemporan care reinterpretează aceeași temă (la alegerea cadrului didactic). Texte pentru extindere: - un text ales de elevi din lecturile personale; operă din literatura națională pusă în dialog cu o operă universală; recomandare de lectură argumentată prin raportare la una dintre temele clasei a XII-a (la alegerea cadrului didactic sau a elevilor). <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și psihologie: lectura ca experiență de autocunoaștere, empatie, memorie și înțelegere a relațiilor; - literatură și media: circulația și transformarea temelor literare în film, podcast, blog, joc narativ și comunități online de lectură. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru cetățenie globală: interpretarea temelor literare ca forme de exprimare a unor experiențe comune unor societăți și culturi diferite; - educația pentru egalitate și incluziune: includerea unor texte care exprimă identități, experiențe și perspective diverse.	observațiile de lectură într-o hartă tematică, un tabel comparativ, un portofoliu sau o altă resursă pentru colegi, cu indicarea corectă a surselor; - documentează, ca rezultat de extindere, circulația unei teme, a unui motiv sau a unei opere între mai multe literaturi și forme artistice; (3.1) - participă la un dialog literar și intercultural despre actualitatea unei teme universale, formulând întrebări, opinii și conexiuni relevante; - mediază compararea unor perspective culturale diferite, respectând argumentele, sensibilitățile și experiențele celorlalți;	
--	--	---	--	--

	<i>Proodus autentic dominant:</i> Hartă tematică digitală „Marile teme ale literaturii universale”. <i>Public/utilitate:</i> colegi, profesor și comunitatea școlară; orientarea în structura tematică a clasei a XII-a, recuperarea experienței de lectură din anii precedenți și realizarea unei resurse comparative care evidențiază circulația temelor între epoci și culturi.	- formulează, ca rezultat de extindere, o reflecție argumentată despre relația dintre patrimoniul literar universal, propria experiență de lectură și identitatea culturală.	
COPILĂRIE, ADOLESCENȚĂ, TINEREȚE			[U] = 8
<i>Valori:</i> autocunoaștere, autonomie; empatie, sprijin reciproc; valorizarea familiei, apartenență comunitară; demnitate, dreptul la dezvoltare.			[R] = 4
1.1. Compararea modului de configurare a temelor și motivelor literare în opere aparținând unor epoci, curente și mișcări diferite, cu rigoare și perspectivă comparativă. 1.2. Interpretarea tratării aceleiași teme sau a aceluiași motiv în opere de referință din spații și perioade diferite, cu obiectivitate și gândire critică.	<i>Concepte fundamentale</i> 1.Copilăria și adolescența: memorie, apartenență și identitate <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - copilăria ca spațiu al inocenței, protecției și descoperirii lumii, dar și al vulnerabilității, nedreptății, abandonului sau marginalizării; - familia, școala și comunitatea ca medii ale formării, apartenenței și construirii imaginii despre sine; - adolescența ca vârstă a neliniștii, revoltei, sensibilității, confuziei și căutării autenticității; - conflictul dintre generații și tensiunea dintre nevoia de autonomie și nevoia de sprijin; - perspectiva copilului sau adolescentului și diferența dintre timpul trăit și timpul povestirii. <i>Noțiuni-cheie:</i> literatură autobiografică, perspectivă narativă, retrospecție, personaj în devenire, monolog interior.	Elevul/eleva: (1.1) - compară modul de configurare a copilăriei, adolescenței sau tinereții în două opere aparținând unor epoci ori spații culturale diferite; - identifică asemănări, diferențe și transformări de sens în reprezentarea familiei, școlii, identității, vocației și devenirii; - compară, ca rezultat de extindere, reprezentarea unui personaj în formare din literatura universală cu una din literatura națională;	[G] = 4

1.3. Evaluarea semnificațiilor culturale și umane ale textelor literare studiate, prin raportare la valori general-umane și la experiența de lectură, cu empatie și reflecție. 2.1. Integrarea strategiilor de lectură din perspectivă tematică, adecvate textului și scopului lecturii, cu autonomie și perseverență. 2.3. Elaborarea unor interpretări tematice inter- și transdisciplinare ale textelor literare studiate, cu rigoare și deschidere către conexiuni relevante. 3.1. Mediarea dialogului	<i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Lev Tolstoi, <i>Copilăria. Adolescența. Tinerețea</i> (fragmente); Jerome David Salinger, <i>De veghe în lanul de secară</i> (fragmente). Texte alternative: - Charles Dickens, <i>Oliver Twist</i> (fragmente); Robert Musil, <i>Rătăcirile elevului Törless</i> (fragmente); Harper Lee, <i>...Să ucizi o pasăre cântătoare</i> (fragmente) etc. Texte pentru extindere: - Charles Dickens, <i>David Copperfield</i>; Alan Alexander Milne, <i>Winnie de Pluș</i>; J.M. Barrie, <i>Peter Pan</i>; Maxim Gorki, <i>Copilăria</i> etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și psihologie: copilărie, adolescență, criză de identitate, maturizare, vulnerabilitate, nevoie de sprijin și afirmare personală; - literatură și educație: rolul familiei, școlii, mentorului și lecturii în procesul formării; - literatură și educație pentru societate: drepturile copilului, incluziunea și dialogul dintre generații. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru sănătate și stare de bine: raportarea experiențelor personajelor la echilibrul emoțional, nevoia de sprijin, încredere în sine, relații sănătoase, comunicare și gestionarea situațiilor dificile; - educația pentru egalitate și incluziune: discutarea protecției copilului, a marginalizării, discriminării, vulnerabilității, diferențelor sociale și a dreptului fiecărei persoane la demnitate și sprijin; - educația media: analiza reprezentărilor contemporane ale adolescenței în film, social media, seriale și cultura populară, prin raportare la modelele literare studiate.	(1.2) - interpretează tema copilăriei rememorate prin raportare la perspectivă narativă, memorie, retrospectivă și relația dintre timpul trăit și timpul povestirii; - explică modul în care mediul, relațiile, educația și alegerile contribuie la devenirea unui personaj adolescent sau tânăr; - argumentează, ca rezultat de extindere, influența epocii și a contextului cultural asupra reprezentării unei vârste a formării; (1.3) - evaluează semnificațiile umane ale unei experiențe formative, prin raportare la demnitate, autonomie, empatie și responsabilitate; - apreciază valoarea formativă a unui text despre copilărie, adolescență sau tinerețe,	
--	--	--	--

intercultural și literar din perspectivă tematică, prin reflecții critice asupra lumii și a experienței umane, cu respect și spirit civic.	2. Tinerețea și devenirea: educație, vocație și autonomie <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - tinerețea ca vârstă a alegerilor, afirmării personale și asumării responsabilității; - educația și autoeducația ca forme de construire a identității intelectuale, morale și profesionale; - vocația și conflictul dintre chemarea interioară, așteptările familiei și normele societății; - plecarea de acasă, inițierea, căutarea unui drum propriu și confruntarea cu lumea; - succesul, eșecul, ambiția, sacrificiul și reziliența în procesul devenirii. <i>Noțiuni-cheie:</i> roman al formării, Bildungsroman, personaj în devenire, educație, autoeducație, vocație. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Jack London, <i>Martin Eden</i> (fragmente); Simone de Beauvoir, <i>Amintirile unei fete cumini</i> (fragmente). Texte alternative: - Charles Dickens, <i>Marile speranțe</i> (fragmente); Hermann Hesse, <i>Demian</i>; Richard Bach, <i>Pescărușul Jonathan Livingston</i> etc. Texte pentru extindere: - Johann Wolfgang von Goethe, <i>Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister</i> (fragmente) etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și psihologie: autonomie, motivație, identitate, vocație, reziliență și asumarea eșecului;	utilizând exemple relevante; - argumentează, ca rezultat de extindere, actualitatea unei probleme precum marginalizarea, conflictul dintre generații, presiunea succesului sau alegerea vocației; (2.1) - integrează strategii de lectură tematică pentru urmărirea motivelor formării: plecarea de acasă, prietenia, conflictul cu adulții, singurătatea, eșecul, vocația și alegerea drumului propriu; - organizează observațiile de lectură într-un jurnal, tabel comparativ, fișă de personaj sau axă a maturizării; - adaptează, ca rezultat de extindere, strategia de lectură la particularitățile textului autobiografic, ale romanului formării sau
---	---	--

	- literatură și sociologie: statut social, acces la educație, mobilitate, presiune socială și raportul dintre individ și comunitate. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru valori: reflecție asupra autonomiei, responsabilității, perseverenței, autenticității și respectului față de propriul drum și față de alegerile celorlalți; - educația pentru sănătate și stare de bine: discutarea echilibrului dintre aspirații și posibilități, gestionarea eșecului și evitarea identificării valorii personale exclusiv cu succesul; - educația antreprenorială și orientarea pentru carieră: elaborarea unui traseu simbolic al devenirii unui personaj, prin observarea resurselor, dificultăților, alegerilor și consecințelor. <i>Produs autentic dominant:</i> portofoliu comparativ „Vârstele formării: de la descoperirea lumii la alegerea propriului drum”. <i>Public/utilitate:</i> colegi, profesor, consilier școlar și comunitatea educațională; dezvoltarea empatiei față de experiențele diferite ale formării, înțelegerea rolului familiei, educației și comunității și reflecția responsabilă asupra identității, vocației și autonomiei.	ale narațiunii la persoana întâi; (2.3) - interpretează experiențele personajelor prin corelare cu psihologia, educația, sociologia și drepturile copilului; - integrează un text literar și o reprezentare cinematografică, documentară sau mediatică într-o secțiune a portofoliului comparativ; - compară, ca rezultat de extindere, un personaj literar în devenire cu reprezentarea adolescenței sau tinereții într-un alt limbaj artistic; (3.1) - participă la un dialog literar și intercultural despre copilărie, adolescență, tinerețe, formare și responsabilitate; - mediază discutarea unor perspective diferite	
--	---	---	--

		asupra familiei, educației, autonomiei, vocației și succesului, respectând experiențele și argumentele celorlalți; - formulează, ca rezultat de extindere, o reflecție argumentată despre relația dintre experiența personajelor, propria devenire și responsabilitatea alegerii unui drum.	
AVENTURĂ ȘI CĂLĂTORIE			[U] = 8 [R] = 4 [G] = 4
<i>Valori:</i> curaj, perseverență; cooperare, respect pentru alteritate; cunoașterea propriei identități, deschidere culturală; libertate, responsabilitate globală.			
1.1. Compararea modului de configurare a temelor și motivelor literare în opere aparținând unor epoci, curente și mișcări diferite, cu rigoare și perspectivă comparativă.	<i>Concepte fundamentale</i> 1.Călătoria ca probă și transformare <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - călătoria ca experiență de desprindere de spațiul familiar, confruntare cu necunoscutul și transformare interioară; - aventura ca succesiune de probe, riscuri, decizii, întâlniri și descoperiri; - etapele călătoriei literare: chemarea drumului, plecarea, rătăcirea, proba, primejdia, întâlnirea, descoperirea, întoarcerea și schimbarea personajului; - robinsonada ca reprezentare a naufragiului, izolării, supraviețuirii, organizării spațiului și raportului dintre natură și civilizație.	Elevul/eleva: (1.1) - compară modul de configurare a aventurii și călătoriei în două opere aparținând unor epoci, spații culturale sau formule estetice diferite; - identifică asemănări, diferențe și transformări de sens în reprezentarea	

1.2. Interpretarea tratării aceleiași teme sau a aceleiași motiv în opere de referință din spații și perioade diferite, cu obiectivitate și gândire critică. 1.3. Evaluarea semnificațiilor culturale și umane ale textelor literare studiate, prin raportare la valori general-umane și la experiența de lectură, cu empatie și reflecție. 2.1. Integrarea strategiilor de lectură din perspectivă tematică, adecvate textului și scopului lecturii, cu autonomie și perseverență. 2.3. Elaborarea unor interpretări tematice inter- și	<i>Noțiuni-cheie:</i> aventură, robinsonadă, cronotop al călătoriei, explorare, supraviețuire, probă inițiativă. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Daniel Defoe, <i>Robinson Crusoe</i> (fragmente); Jack London, <i>Dragoste de viață</i>. Texte alternative: - Robert Louis Stevenson, <i>Comoara din insulă</i>; Mark Twain, <i>Aventurile lui Tom Sawyer</i>, <i>Aventurile lui Huckleberry Finn</i>; Rudyard Kipling, <i>Cartea junglei</i>; Selma Lagerlöf, <i>Minunata călătorie a lui Nils Holgersson prin Suedia</i>; Jules Verne, <i>Insula misterioasă</i>, <i>Douăzeci de mii de leghe sub mări</i>; Alexandre Dumas, <i>Cei trei mușchetari</i> etc. Texte pentru extindere: - Joseph Conrad, <i>Inima întinericului</i>; Hermann Hesse, <i>Siddhartha</i>; Yann Martel, <i>Viața lui Pi</i> etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și geografie: traseul, harta, insula, marea, continentul, spațiul exotic și reprezentarea lumii; - literatură și istorie: marile descoperiri geografice, navigația, colonizarea și circulația oamenilor; - literatură și psihologie: frica, curajul, adaptarea, reziliența, singurătatea și luarea deciziilor. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru valori și stare de bine: interpretarea curajului, prudenței, perseverenței, cooperării și responsabilității în situații dificile;	drumului, probei, spațiului necunoscut și întoarcerii; - compară, ca rezultat de extindere, o călătorie desfășurată într-un spațiu geografic cu una plasată într-o lume imaginară; (1.2) - interpretează călătoria ca experiență de cunoaștere, inițiere și transformare, prin raportare la traseul și evoluția personajului; - explică rolul motivelor precum drumul, harta, insula, naufragiul, labirintul, proba, indiciul sau întoarcerea în configurarea temei; - argumentează, ca rezultat de extindere, influența contextului cultural și a formulei literare asupra reprezentării necunoscutului; (1.3) - evaluează semnificațiile umane ale aventurii prin
--	---	--

transdisciplinare ale textelor literare studiate, cu rigoare și deschidere către conexiuni relevante. 3.1. Mediarea dialogului intercultural și literar din perspectivă tematică, prin reflecții critice asupra lumii și a experienței umane, cu respect și spirit civic.	- educația pentru cetățenie globală: discutarea întâlnirii cu alte spații, comunități și moduri de viață, cu respect pentru demnitatea celui alt; - educația pentru dezvoltare durabilă: analiza raportului dintre supraviețuire, consumul resurselor și responsabilitatea față de mediul natural. 2. Călătoria spre necunoscut: lumi imaginare și aventura cunoașterii <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - călătoria spre necunoscut ca evadare din realitatea cotidiană și acces la spații fantastice, simbolice sau alternative; - lumea imaginară ca spațiu cu reguli proprii, în care realitatea este răsturnată, amplificată sau reinterpretată; - trecerea pragului dintre real și fantastic și transformarea perspectivei personajului asupra lumii; - călătoria științifică drept formă de explorare a naturii, spațiului cosmic, adâncurilor marine sau interiorului Pământului; - detectivul ca personaj al explorării intelectuale și al descoperirii adevărului. <i>Noțiuni-cheie:</i> spațiu imaginar, lume alternativă, fantastic, suspans, investigație, indiciu. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Lewis Carroll, <i>Alice în Țara Minunilor</i> (fragmente); Jules Verne, <i>Călătorie spre centrul Pământului</i>, <i>Ocolul Pământului în 80 de zile</i> (fragmente). Texte alternative: - Antoine de Saint-Exupéry, <i>Micul prinț</i>; J.R.R. Tolkien, <i>Stăpânul inelelor</i> (selectiv); J.K. Rowling, un volum din seria <i>Harry Potter</i> (selectiv); Arthur Conan Doyle, din <i>Aventurile lui Sherlock Holmes</i>; Paulo Coelho, <i>Alchimistul</i> etc.	raportare la libertate, curaj, risc, solidaritate, prudență și responsabilitate; - apreciază valoarea formativă a unui text despre explorare, supraviețuire sau călătorie imaginară, utilizând exemple relevante; - argumentează, ca rezultat de extindere, actualitatea unei probleme precum relația cu alteritatea, asumarea riscului sau căutarea adevărului; (2.1) - integrează strategii de lectură tematică pentru urmărirea traseului, probelor, motivelor spațiale și transformării personajului; - organizează observațiile de lectură într-o hartă, axă a călătoriei, tabel comparativ, jurnal sau portofoliu de cronotopuri; - adaptează, ca rezultat de extindere, strategia de	
---	--	--	--

	Texte pentru extindere: - Jules Verne, <i>Copiii căpitanului Grant</i>; Lewis Carroll, <i>Alice în țara oglinzilor</i>; Douglas Adams, <i>Ghidul autostopistului galactic</i> etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și știință: geologia, oceanografia, astronomia, invenția, observația și raționamentul; - literatură și filozofie: realitatea, aparența, adevărul, libertatea și limitele cunoașterii; - literatură și arte vizuale/media: ilustrația, filmul fantasy, jocul de aventură, harta digitală și construcția vizuală a lumilor imaginare. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru egalitate și incluziune: discutarea stereotipurilor, raportului dintre explorator și celălalt, dintre centru și periferie, dintre familiar și necunoscut; - educația pentru media: analiza felului în care aventura este reprezentată în film, seriale, jocuri, vloguri de călătorie, reclame turistice și cultura populară; - educația pentru pace: reflecția asupra întâlnirii cu alteritatea, a cooperării, solidarității, conflictului și posibilităților de dialog în spații necunoscute sau situații-limită. <i>Produs autentic dominant:</i> atlas interactiv „Drumuri, probe și lumi necunoscute”. <i>Public/utilitate:</i> colegi, profesor și comunitatea școlară; orientarea în diversitatea formelor literaturii de aventuri, dezvoltarea capacității de a interpreta spațiul și traseul personajului și reflecția asupra curajului, riscului, cooperării, alterității și responsabilității față de natură.	lectură la particularitățile robinsonadei, romanului de aventuri, literaturii fantastice sau narațiunii detectiviste; (2.3) - interpretează textele studiate prin corelare cu geografia, istoria, știința, psihologia, artele vizuale și cultura media; - integrează un traseu literar și o reprezentare cartografică, cinematografică sau digitală într-o secțiune a atlasului interactiv; - compară, ca rezultat de extindere, o călătorie literară cu reprezentarea ei într-un film, joc narativ, documentar sau alt limbaj artistic; - (3.1) - participă la un dialog literar și intercultural despre călătorie, explorare, supraviețuire, libertate și întâlnirea cu alteritatea;	
--	---	---	--

			- mediază discutarea unor perspective diferite asupra riscului, curajului, naturii, civilizației și responsabilității, respectând argumentele celorlalți; - formulează, ca rezultat de extindere, o reflecție argumentată despre relația dintre traseul personajului, propria experiență de cunoaștere și alegerea unui drum personal.	
ARTA IUBIRII				[U] = 7
<i>Valori:</i> sinceritate, echilibrul emoțional; respect reciproc, comunicare matură; valorizarea modelelor culturale ale iubirii, continuitate culturală; demnitate, fidelitate.				[R] = 4
1.1. Compararea modului de configurare a temelor și motivelor literare în opere aparținând unor epoci, curente și mișcări diferite, cu rigoare și perspectivă comparativă.	Concepte fundamentale 1. Iubirea ca experiență afectivă și limbaj al sinelui <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - iubirea ca experiență afectivă, morală și existențială, asociată cu admirația, bucuria, dorul, vulnerabilitatea, suferința și transformarea interioară; - eul îndrăgostit în poezie: adresare, confesiune, idealizare, absență, memorie și timp interior; - portretul ființei iubite și raportul dintre frumusețea exterioară, valoarea interioară și idealul afectiv;	Elevul/eleva: (1.1) - compară modul de configurare a temei iubirii în două opere aparținând unor epoci, spații culturale sau formule estetice diferite; - identifică asemănări, diferențe și transformări de sens în reprezentarea întâlnirii, dorului, idealizării, fidelității,		[G] = 4

1.2. Interpretarea tratării aceleiași teme sau a aceleiași motiv în opere de referință din spații și perioade diferite, cu obiectivitate și gândire critică. 1.3. Evaluarea semnificațiilor culturale și umane ale textelor literare studiate, prin raportare la valori general-umane și la experiența de lectură, cu empatie și reflecție. 2.1. Integrarea strategiilor de lectură din perspectivă tematică, adecvate textului și scopului lecturii, cu autonomie și perseverență. 2.3. Elaborarea unor interpretări tematice inter- și	- iubirea idealizată și tensiunea dintre imaginea construită despre celălalt și persoana reală. <i>Noțiuni-cheie:</i> eros, iubire idealizată, confesiune, epistolă de dragoste, eu îndrăgostit, memorie afectivă. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - <i>Cântarea Cântărilor</i> (din <i>Vechiul Testament</i>); Francesco Petrarca, din <i>Canțonierul</i>; Aleksandr Pușkin, <i>Către A.K.</i>; Guillaume Apollinaire, <i>Podul Mirabeau</i>. Texte alternative: - Ovidiu, din <i>Arta iubirii</i>; Dante Alighieri, <i>Viața nouă</i> (fragmente); Stefan Zweig, <i>Scrisoarea de la o necunoscută</i> (fragmente) etc. Texte pentru extindere: - Guillaume de Lorris și Jean de Meun, <i>Romanul Trandafirului</i>; Stendhal, <i>Despre iubire</i> (fragmente) etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și filozofie: erosul, frumusețea, idealul, fericirea, libertatea și cunoașterea de sine; - literatură și psihologie: atracția, idealizarea, atașamentul, vulnerabilitatea, memoria afectivă și maturizarea emoțională; - literatură și arte vizuale: portretul ființei iubite și exprimarea dorului, absenței sau bucuriei în pictură, muzică, fotografie și film. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru valori: reflecție asupra sincerității, fidelității, empatiei, demnității și responsabilității cuvântului în exprimarea sentimentelor;	despărțirii și memoriei afective; - compară, ca rezultat de extindere, o reprezentare lirică a iubirii cu una epică, dramatică sau eseistică; (1.2) - interpretează iubirea ca experiență afectivă, morală și existențială, prin raportare la vocea poetică, personaj, conflict, alegere și context social; - explică rolul adresării, confesiunii, scrisorii, portretului ființei iubite sau perspectivei narative în configurarea temei; - argumentează, ca rezultat de extindere, influența epocii, codului cultural și normelor sociale asupra reprezentării iubirii; (1.3) - evaluează semnificațiile culturale și umane ale raportului dintre iubire, libertate individuală și convenție socială;	
--	---	--	--

transdisciplinare ale textelor literare studiate, cu rigoare și deschidere către conexiuni relevante. 3.3. Reflectarea argumentată asupra propriei identități culturale, în raport cu valorile general-umane și universale reflectate în textele studiate, cu responsabilitate și respect pentru alteritate.	- educația pentru sănătate și stare de bine: discutarea diferenței dintre iubire, idealizare, dependență afectivă și relație întemeiată pe respect; - educația media: analiza modului în care iubirea și frumusețea sunt reprezentate, simplificate sau comercializate în muzică, film, publicitate și rețele sociale. 2. Cuplul între pasiune, alegere și convenție socială <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - cuplul literar ca spațiu al atracției, apropierii, fidelității, conflictului, despărțirii și responsabilității; - iubirea-pasiune și tensiunea dintre intensitatea sentimentului, luciditate și asumarea consecințelor; - raportul dintre iubire și convenție socială: statut, căsătorie, familie, reputație, morală publică și presiune comunitară; - idealul iubirii și confruntarea lui cu realitatea cotidiană, incompatibilitatea, deziluzia și eșecul; - imaginea femeii și a bărbatului în relația afectivă, în funcție de epocă, perspectivă narativă și norme sociale. <i>Noțiuni-cheie:</i> iubire-pasiune, cuplu, fidelitate, gelozie, despărțire, căsătorie, roman al iubirii. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Johann Wolfgang von Goethe, <i>Suferințele tânărului Werther</i> (fragmente); Gustave Flaubert, <i>Doamna Bovary</i> (fragmente); Lev Tolstoi, <i>Anna Karenina</i> (fragmente). Texte alternative: - Lev Tolstoi, <i>Sonata Kreutzer</i> (fragmente); Francis Scott Fitzgerald, <i>Marele Gatsby</i>; Tracy Chevalier, <i>Fata cu cerceș de perle</i> etc.	- apreciază valoarea formativă a unui text despre iubire, prin raportare la sinceritate, demnitate, empatie și responsabilitate afectivă; - evaluează, ca rezultat de extindere, modul în care o operă problematizează idealizarea, gelozia, posesivitatea, inegalitatea sau presiunea socială; (2.1) - integrează strategii de lectură tematică pentru urmărirea motivelor precum întâlnirea, dorul, absența, portretul ființei iubite, scrisoarea, gelozia, despărțirea și memoria; - organizează observațiile de lectură într-un jurnal, tabel comparativ, hartă a cuplurilor literare sau portofoliu tematic; - adaptează, ca rezultat de extindere, strategia de lectură la particularitățile textului liric, epistolar, narativ, dramatic sau eseistic;	
--	---	---	--

	Texte pentru extindere: - Denis de Rougemont, <i>Iubirea și Occidentul</i> (fragmente) etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și istorie culturală: codurile iubirii, căsătoria, familia, statutul și reputația în epoci diferite; - literatură și psihologie: atașamentul, gelozia, idealizarea, deziluzia, limitele personale și maturizarea afectivă; - literatură și educație pentru societate: autonomia individuală, egalitatea, respectul reciproc, responsabilitatea și presiunea normelor sociale. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru sănătate și stare de bine: discutarea relațiilor bazate pe comunicare, respect reciproc, autonomie, echilibrul emoțional și limite personale; - educația pentru egalitate și incluziune: analiza raporturilor de putere, a stereotipurilor de gen și a dreptului fiecărei persoane la demnitate și libertate; - educația pentru media: compararea cuplului literar cu modelele de iubire, succes afectiv și relație promovate în film, seriale, publicitate și rețele sociale; - educația pentru dezvoltare personală: raportarea temei iubirii la întrebări despre identitate, alegeri, valori, comunicare, maturizare, libertate și responsabilitate. <i>Produs autentic dominant:</i> portofoliu comparativ „Limbajele iubirii: ideal, alegere și responsabilitate”. <i>Public/utilitate:</i> colegi, profesor, bibliotecar, psiholog sau consilier școlar și comunitatea educațională; dezvoltarea discernământului în raport cu modelele culturale ale iubirii, înțelegerea diversității codurilor afective și promovarea comunicării respectuoase, a demnității și a responsabilității în relații.	(2.3) - interpretează textele despre iubire prin corelare cu filozofia, psihologia, istoria culturală, artele și educația pentru societate; - integrează un text literar și o reprezentare muzicală, vizuală, cinematografică sau mediatică într-o secțiune a portofoliului comparativ; - compară, ca rezultat de extindere, o operă literară cu adaptarea sau reinterpretarea temei iubirii într-un alt limbaj artistic; (3.3) - reflectează argumentat asupra modului în care textele studiate contribuie la înțelegerea propriei identități culturale și afective; - formulează un punct de vedere despre relația dintre iubire, respect reciproc, libertate	
--	--	--	--

			personală, demnitate și responsabilitate; - evaluează, ca rezultat de extindere, un model contemporan al iubirii sau al cuplului din perspectiva valorilor și criteriilor desprinse din lecturile comparate.	
RĂZBOI ȘI PACE				[U] = 9
<i>Valori:</i> curaj moral, reziliență; compasiune, nonviolență; memorie istorică, respect pentru experiența colectivă; respect pentru viață, pace.				[R] = 4
1.1. Compararea modului de configurare a temelor și motivelor literare în opere aparținând unor epoci, curente și mișcări diferite, cu rigoare și perspectivă comparativă. 1.2. Interpretarea tratării aceleiași teme sau a aceleiași motiv în opere de referință din spații și perioade diferite, cu obiectivitate și gândire critică.	<i>Concepte fundamentale</i> 1. Războiul ca experiență-limită <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - războiul ca temă constantă a literaturii universale, reprezentată în epopee, tragedie, roman istoric, roman modern, poezie și teatru; - destinul individual și destinul colectiv în confruntarea cu violența istoriei; - războiul ca experiență-limită care pune la încercare conștiința, identitatea, valorile și relațiile umane; - eroismul și anti-eroismul: curajul, solidaritatea și sacrificiul, dar și frica, vulnerabilitatea, absurdul și refuzul glorificării războiului; - dezumanizarea individului prin violență, propagandă, disciplină militară și transformarea celui alt în dușman. <i>Noțiuni-cheie:</i> literatură a războiului, experiență-limită, destin individual, destin colectiv, eroism, anti-eroism, dezumanizare, generație pierdută. <i>Texte recomandate</i>		Elevul/eleva: (1.1) - compară modul de configurare a războiului și păcii în două opere aparținând unor epoci, spații culturale sau formule estetice diferite; - identifică asemănări, diferențe și transformări de sens în reprezentarea frontului, destinului colectiv, pierderii, întoarcerii și reconstrucției; - compară, ca rezultat de extindere, perspectiva combatantului cu perspectiva civilului, martorului sau supraviețuitorului;	[G] = 4

1.3. Evaluarea semnificațiilor culturale și umane ale textelor literare studiate, prin raportare la valori general-umane și la experiența de lectură, cu empatie și reflecție. 2.1. Integrarea strategiilor de lectură din perspectivă tematică, adecvate textului și scopului lecturii, cu autonomie și perseverență. 2.3. Elaborarea unor interpretări tematice inter- și transdisciplinare ale textelor literare studiate, cu rigoare și deschidere către conexiuni relevante. 3.3. Reflectarea argumentată asupra propriei identități	Texte de bază: - Homer, <i>Iliada</i> (fragmente); Erich Maria Remarque, <i>Pe frontul de vest nimic nou</i> (fragmente); Ernest Hemingway, <i>Adio, arme!</i> (fragmente); Mihail Șolohov, <i>Soarta unui om</i>. Texte alternative: - Eschil, <i>Perșii</i>; Lev Tolstoi, <i>Război și pace</i> (fragmente); Jaroslav Hašek, <i>Peripețiile bravului soldat Švejk</i> (fragmente); Kurt Vonnegut, <i>Abatorul cinci</i> (fragmente); Wolfgang Borchert, <i>Afară, în fața ușii</i> etc. Texte pentru extindere: - Stendhal, <i>Mănăstirea din Parma</i>; Henryk Sienkiewicz, <i>Cruciații</i>; Louis-Ferdinand Céline, <i>Călătorie la capătul nopții</i>; Mario Vargas Llosa, <i>Războiul sfârșitului lumii</i> etc. Conținuturi interdisciplinare: - literatură și istorie: războaiele antice, cruciadele, războaiele napoleoniene, războaiele mondiale și conflictele moderne; - literatură și filozofie: răul istoric, libertatea, destinul, vina, alegerea morală și sensul suferinței; - literatură și psihologie: frica, trauma, pierderea, adaptarea, vinovăția, supraviețuirea și reziliența. Contexte de învățare și noile educații: - educația pentru valori: interpretarea demnității, curajului moral, solidarității și respectului pentru viață în situațiile-limită; - educația pentru pace: discutarea cauzelor și consecințelor violenței, a dezumanizării adversarului și a posibilităților de dialog și prevenire a conflictului; - educația media: compararea reprezentării literare a războiului cu imagini, filme, știri sau discursuri publice, prin identificarea mecanismelor de eroizare, propagandă și manipulare.	(1.2) - interpretează reprezentarea omului în fața violenței istoriei, prin raportare la personaj, conflict, alegere morală, destin individual și destin colectiv; - explică rolul motivelor precum frontul, casa pierdută, exilul, camaraderia, mărturia, întoarcerea sau monumentul în configurarea temei; - argumentează, ca rezultat de extindere, influența epocii, experienței istorice și perspectivei narative asupra reprezentării războiului; (1.3) - evaluează semnificațiile culturale și umane ale războiului prin raportare la suferință, dezumanizare, demnitate, solidaritate și responsabilitate;	
---	--	--	--

culturale, în raport cu valorile general-umane și universale reflectate în textele studiate, cu responsabilitate și respect pentru alteritate.	2. Memorie, mărturie și responsabilitate pentru pace <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - mărturia literară ca formă de recuperare și transmitere a adevărului despre experiența războiului; - pluralitatea vocilor memoriei: soldatul, civilul, femeia, copilul, refugiatul, supraviețuitorul și martorul; - memoria individuală și memoria colectivă în reprezentarea pierderii, traumei și supraviețuirii; - pacea ca mai mult decât absența războiului: dreptate, dialog, reconciliere, reconstrucție și respect pentru demnitatea umană; - literatura ca formă de rezistență împotriva uitării, propagandei și falsificării trecutului. <i>Noțiuni-cheie:</i> război și memorie, traumă, mărturie, literatură documentară, literatură a mărturiei, reconstrucție, responsabilitate pentru pace. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Svetlana Aleksievici, <i>Războiul nu are chip de femeie</i>; Paul Celan, <i>Fugă macabră</i>; Anne Frank, <i>Jurnalul Annei Frank</i>; Texte alternative: - Primo Levi, <i>Mai este acesta un om?</i>; Heinrich Böll, <i>Partida de biliard la nouă și jumătate</i> (fragmente); Ismail Kadare, <i>Generalul armatei moarte</i> (fragmente); Herta Müller, <i>Leagănul respirației</i> etc. Texte pentru extindere: - William Shakespeare, <i>Macbeth</i>; Heinrich Böll, <i>Literatura ruinelor</i> etc.	- apreciază valoarea formativă și memorială a unui text despre război sau pace, utilizând exemple relevante; - evaluează, ca rezultat de extindere, modul în care o operă contestă glorificarea războiului, propaganda, uitarea sau falsificarea trecutului; (2.1) - integrează strategii de lectură tematică pentru urmărirea motivelor războiului, memoriei, pierderii, supraviețuirii și reconstrucției; - organizează observațiile de lectură într-un jurnal, tabel comparativ, fișă de personaj, hartă tematică sau portofoliu de mărturii; - adaptează, ca rezultat de extindere, strategia de lectură la particularitățile epopeii, romanului de război, poeziei, teatrului sau literaturii documentare; (2.3)	
---	---	--	--

	<i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și educație civică: pacea, drepturile omului, responsabilitatea, solidaritatea, memoria colectivă și participarea civică; - literatură și arte vizuale: fotografia de război, monumentul comemorativ, filmul documentar, teatrul mărturiei și arhiva; - literatură și media: propaganda, dezinformarea, mărturia video, arhivele digitale și responsabilitatea comunicării publice. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru pace și memorie: reflecție asupra mărturiei, reconcilierii, prevenirii violenței și responsabilității de a păstra memoria victimelor; - educația pentru egalitate și incluziune: discutarea vulnerabilității civililor, copiilor, femeilor, minorităților, refugiaților și comunităților afectate de război; - educația media și informațională: verificarea surselor, diferențierea dintre mărturie, opinie și propagandă și evaluarea responsabilității distribuirii informațiilor despre conflicte. <i>Temă cross-curriculară:</i> „Literatura și dreptul la memorie: oameni, granițe și responsabilitate pentru pace”. Discipline asociate: istoria românilor și universală, educație pentru societate, limba și literatura română. <i>Produs autentic dominant:</i> arhivă multimedia „Război, memorie și responsabilitate pentru pace”. <i>Public/utilitate:</i> colegi, profesor, bibliotecar, istoric, muzeograf și comunitatea școlară; păstrarea memoriei experiențelor de război, dezvoltarea capacității de a analiza critic reprezentările violenței și promovarea respectului pentru viață, adevăr, demnitate și responsabilitate civică.	- interpretează textele studiate prin corelare cu istoria, filozofia, psihologia, educația civică, artele vizuale și cultura media; - integrează un text literar și o mărturie, fotografie, hartă, document sau reprezentare artistică într-o secțiune a arhivei multimedia; - compară, ca rezultat de extindere, o operă literară cu ecranizarea, documentarul, spectacolul sau reprezentarea memorială asociată; (3.3) - reflectează argumentat asupra relației dintre memoria războiului, identitatea culturală și responsabilitatea față de victime și supraviețuitori; - formulează un punct de vedere despre rolul adevărului, solidarității, dialogului și curajului moral în construirea păcii;	
--	--	---	--

			- evaluează, ca rezultat de extindere, o reprezentare contemporană a războiului din presă, film, fotografie sau media digitală, prin raportare la adevăr, demnitate și responsabilitate civică.	
CONDIȚIA UMANĂ				[U] = 9
<i>Valori:</i> autocunoaștere, libertate interioară; empatie, respect pentru celălalt; raportarea propriei culturi la marile întrebări ale umanității, conștiință identitară; demnitate, responsabilitate.				[R] = 4
1.1. Compararea modului de configurare a temelor și motivelor literare în opere aparținând unor epoci, curente și mișcări diferite, cu rigoare și perspectivă comparativă. 1.2. Interpretarea tratării aceleiași teme sau a aceluiași motiv în opere de referință din spații și perioade diferite, cu obiectivitate și gândire critică.	<i>Concepte fundamentale</i> 1. Individul între destin, libertate și societate <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - condiția umană ca reflecție asupra raportului dintre individ, destin, libertate, responsabilitate și comunitate; - destinul ca forță exterioară, moștenire culturală, presiune socială sau limită percepută de personaj; - individul în raport cu societatea: conformare, revoltă, marginalizare, alienare și rezistență morală. <i>Noțiuni-cheie:</i> condiție umană, destin, libertate, alegere, criză identitară, autonomie morală, responsabilitate. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază:		Elevul/eleva: (1.1) - compară modul de configurare a condiției umane în două opere aparținând unor epoci, spații culturale sau formule estetice diferite; - identifică asemănări, diferențe și transformări de sens în reprezentarea destinului, libertății, limitei, revoltei, singurătății și căutării sensului; - compară, ca rezultat de extindere, un personaj tragic cu un personaj existențialist, modern sau contemporan;	[G] = 4

1.3. Evaluarea semnificațiilor culturale și umane ale textelor literare studiate, prin raportare la valori general-umane și la experiența de lectură, cu empatie și reflecție. 2.1. Integrarea strategiilor de lectură din perspectivă tematică, adecvate textului și scopului lecturii, cu autonomie și perseverență. 2.3. Elaborarea unor interpretări tematice inter- și transdisciplinare ale textelor literare studiate, cu rigoare și deschidere către conexiuni relevante. 3.3. Reflectarea argumentată asupra	- William Shakespeare, <i>Hamlet</i> (scene reprezentative); Johann Wolfgang Goethe, <i>Faust</i> (fragmente); André Malraux, <i>Condiția umană</i> (fragmente). Texte alternative: - Walt Whitman, din <i>Cântec despre mine</i>; Arthur Rimbaud, <i>Un anotimp în infern</i> (selectiv); Aleksandr Pușkin, <i>Către Ovidiu</i>; Eugène Ionesco, <i>Rinocerii</i>; Giuseppe Tomasi di Lampedusa, <i>Ghepardul</i> (fragmente); Daniel Keyes, <i>Flori pentru Algernon</i> etc. Texte pentru extindere: - Sofocle, <i>Edip Rege</i>; Franz Kafka, <i>Procesul</i>; Sylvia Plath, <i>Clopotul de sticlă</i> etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și filozofie: destinul, liberul-arbitru, alegerea, vina, responsabilitatea și sensul acțiunii; - literatură și psihologie: identitatea, alienarea, frica, conflictul interior, nevoia de apartenență și autonomia; - literatură și educație pentru societate: conformismul, manipularea, responsabilitatea civică, solidaritatea și rezistența morală. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru valori: reflecție asupra libertății, demnității, adevărului, curajului moral și responsabilității pentru propriile alegeri; - educația pentru egalitate și incluziune: discutarea marginalizării, presiunii sociale și dreptului fiecărei persoane la identitate, voce și demnitate; - educația pentru media: analiza modului în care mediile contemporane pot amplifica presiunea conformării, criza identitară, manipularea și uniformizarea opiniilor. 2. Limita, absurdul și căutarea sensului <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i>	(1.2) - interpretează reprezentările destinului, libertății și sensului existenței prin raportare la personaj, conflict, alegere și situație-limită; - explică rolul motivelor precum masca, labirintul, așteptarea, boala, moartea, tăcerea, revolta sau drumul în configurarea temei; - argumentează, ca rezultat de extindere, influența epocii, perspectivei filozofice și formulei estetice asupra reprezentării condiției umane; (1.3) - evaluează semnificațiile culturale și umane ale confruntării cu destinul, alienarea, suferința, absurdul sau moartea; - apreciază valoarea formativă a unui text despre libertate, responsabilitate, demnitate, solidaritate și căutarea sensului;	
---	---	--	--

propriei identități culturale, în raport cu valorile general-umane și universale reflectate în textele studiate, cu responsabilitate și respect pentru alteritate.	- confruntarea omului cu boala, îmbătrânirea, suferința și moartea ca momente de luciditate și reevaluare a vieții; - limita ca experiență care dezvăluie fragilitatea existenței și obligă personajul la bilanț moral; - timpul, așteptarea, singurătatea, tăcerea și spațiul închis ca forme literare ale crizei existențiale; - absurdul ca expresie a rupturii dintre nevoia umană de sens și caracterul greu de înțeles al lumii. <i>Noțiuni-cheie:</i> absurd, reflecție existențială, situație-limită, literatură existențialistă, literatura absurdului. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Lev Tolstoi, <i>Moartea lui Ivan Ilici</i>; Samuel Beckett, <i>Așteptându-l pe Godot</i>; Albert Camus, <i>Ciuma</i>. Texte alternative: - Dino Buzzati, <i>Deșertul tătarilor</i>; Ernest Hemingway, <i>Bătrânul și marea</i>; Kobo Abe, <i>Femeia nisipurilor</i> etc. Texte pentru extindere: - Thomas Mann, <i>Muntele vrăjit</i>; Albert Camus, <i>Mitul lui Sisif</i>; Eugène Ionesco, <i>Regele moare</i>; Viktor Frankl, <i>Omul în căutarea sensului vieții</i> etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și filozofie: sensul existenței, absurdul, revolta, moartea, libertatea și responsabilitatea; - literatură și psihologie: singurătatea, anxietatea, pierderea reperelor, reziliența și nevoia de sens;	- evaluează, ca rezultat de extindere, modul în care o operă propune sau refuză un răspuns la întrebările fundamentale ale existenței; (2.1) - integrează strategii de lectură tematică pentru urmărirea motivelor destinului, alegerii, revoltei, limitei, așteptării, tăcerii și căutării sensului; - organizează observațiile de lectură într-un jurnal, tabel comparativ, hartă conceptuală, fișă de personaj sau portofoliu tematic; - adaptează, ca rezultat de extindere, strategia de lectură la particularitățile tragediei, romanului, eseului filozofic, prozei existențialiste sau teatrului absurdului; (2.3) - interpretează textele studiate prin corelare cu filozofia, psihologia,
---	---	---

	- literatură și teatru/cinema: monologul, așteptarea, tăcerea, convenția absurdului, spațiul scenic și criza comunicării. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru sănătate și stare de bine: discutarea echilibrată a fricii, pierderii, singurătății, eșecului, nevoii de sprijin și rezilienței; - educația pentru valori: interpretarea demnității, solidarității, curajului moral și responsabilității în confruntarea cu limita; - educația pentru pace: reflecție asupra modului în care dialogul, empatia și solidaritatea pot contracara izolarea, conflictul și dezumanizarea. <i>Produs autentic dominant:</i> portofoliu reflexiv multimedia „Omul în căutarea sensului”. <i>Public/utilitate:</i> colegi, profesor, bibliotecar, psiholog sau consilier școlar și comunitatea educațională; dezvoltarea reflecției asupra libertății, demnității și sensului existenței, înțelegerea experiențelor de criză și promovarea empatiei, solidarității și responsabilității față de sine și față de ceilalți.	istoria culturală, teatrul, artele vizuale și cultura media; - integrează un text literar și o reprezentare filozofică, teatrală, cinematografică sau vizuală într-o secțiune a portofoliului reflexiv; - compară, ca rezultat de extindere, o operă literară cu adaptarea sau reinterpretarea condiției umane într-un alt limbaj artistic; (3.3) - reflectează argumentat asupra modului în care textele studiate contribuie la înțelegerea propriei identități culturale, a libertății și a responsabilității; - formulează un punct de vedere despre raportul dintre individ și comunitate, limite și alegeri, singurătate și solidaritate; - evaluează, ca rezultat de extindere, o reprezentare contemporană a crizei identitare, alienării sau
--	--	---

		căutării sensului, prin raportare la valorile și criteriile desprinse din lecturile comparate.	
PROVOCĂRILE LUMII NOI			[U] = 9
Valori: discernământ critic, adaptabilitate; solidaritate globală, participare civică; responsabilitate față de comunitate, identitate culturală în globalizare; grijă față de natură, sustenabilitate.			[R] = 4
			[G] = 4
1.1. Compararea modului de configurare a temelor și motivelor literare în opere aparținând unor epoci, curente și mișcări diferite, cu rigoare și perspectivă comparativă.	Concepte fundamentale 1.Utopie și distopie: libertate, adevăr și control Conținuturi aplicative/contextuale: - utopia ca proiect imaginar al unei societăți organizate în jurul binelui comun, ordinii, dreptății și eliminării conflictelor; - tensiunea dintre idealul colectiv și libertatea individuală în reprezentarea societăților imaginare; - trecerea de la utopie la distopie: transformarea proiectului lumii perfecte într-un sistem al controlului și al uniformizării; - conflictul dintre conformare și rezistență, securitate și libertate, stabilitate socială și autonomie personală. Noțiuni-cheie: utopie, distopie, roman distopic, control social, supraveghere, propagandă, manipularea limbajului. Texte recomandate Texte de bază: - Thomas Morus, Utopia (fragmente); George Orwell, 1984 (fragmente). Texte alternative: - Evgheni Zamiatin, Noi; Aldous Huxley, Minunata lume nouă; William Golding, Împăratul muștelor etc.	Elevul/eleva: (1.1) - compară modul de configurare a utopiei, distopiei, progresului tehnologic sau crizei ecologice în două opere aparținând unor epoci ori formule estetice diferite; - identifică asemănări, diferențe și transformări de sens în reprezentarea societății ideale, controlului, supravegherii, ființei artificiale și naturii amenințate; - compară, ca rezultat de extindere, o viziune literară asupra viitorului din secolul al XX-lea cu una contemporană; (1.2)	

studiate, prin raportare la valori general-umane și la experiența de lectură, cu empatie și reflecție. 2.2. Valorificarea informațiilor documentate despre circulația temelor și motivelor în contexte naționale și universale, prin utilizarea responsabilă a surselor. 2.3. Elaborarea unor interpretări tematice inter- și transdisciplinare ale textelor literare studiate, cu rigoare și deschidere către conexiuni relevante. 3.1. Mediarea dialogului intercultural și literar din perspectivă tematică, prin	Texte pentru extindere: - H. G. Wells, <i>Mașina timpului</i>; Ray Bradbury, <i>Fahrenheit 451</i> etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și istorie: proiectele utopice, totalitarismele secolului al XX-lea, propaganda, Războiul Rece și societatea de masă; - literatură și filozofie/educație civică: libertatea, binele comun, dreptatea, puterea, adevărul și responsabilitatea cetățeanului; - literatură și media: dezinformarea, supravegherea, rețelele sociale, algoritmi și controlul informației. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru valori și cetățenie democratică: discutarea raportului dintre libertate și securitate, autonomie și conformare, drepturi individuale și bine comun; - educația pentru competențe digitale: reflecție asupra datelor personale, supravegherii digitale, algoritmilor și responsabilității utilizatorului în mediul online. 2. Omul și viitorul: tehnologie, inteligență artificială și responsabilitate ecologică <i>Conținuturi aplicative/contextuale:</i> - literatura științifico-fantastică drept spațiu al imaginării viitorului și al examinării critice a progresului; - raportul dintre creator și creație, om și mașină, inteligență umană și inteligență artificială; - postumanismul și modificarea limitelor dintre natural și artificial, corp și tehnologie, viață și produs;	- interpretează trecerea de la proiectul utopic la societatea distopică, prin raportare la instituții, control, limbaj, memorie și libertate; - explică modul în care tehnologia, inteligența artificială, modificarea corpului sau criza ecologică influențează identitatea și alegerile personajelor; - argumentează, ca rezultat de extindere, influența contextului istoric, științific și cultural asupra reprezentării literare a viitorului; (1.3) - evaluează semnificațiile culturale și umane ale raportului dintre progres, libertate, adevăr, demnitate și responsabilitate; - apreciază valoarea formativă și de avertisment a unui text utopic, distopic, științifico-fantastic sau ecologic;	
--	--	---	--

reflecții critice asupra lumii și a experienței umane, cu respect și spirit civic.	- criza ecologică în literatură: schimbările climatice, dispariția speciilor, consumul excesiv și fragilitatea ecosistemelor. <i>Noțiuni-cheie:</i> science-fiction, tehnologie, inteligență artificială, robot, postumanism, criză ecologică, responsabilitate intergenerațională. <i>Texte recomandate</i> Texte de bază: - Mary Shelley, <i>Frankenstein sau un Prometeu modern</i>; Kazuo Ishiguro, <i>Klara și Soarele</i> (fragmente); Maja Lunde, <i>Istoria albinelor</i> (fragmente). Texte alternative: - Stanisław Lem, <i>Solaris</i>, <i>Ciberiada</i> (fragmente); Samantha Harvey, <i>Orbital</i> etc. Texte pentru extindere: - Isaac Asimov, <i>Eu, Robotul</i> (fragmente); Philip K. Dick, <i>Visează androizii oi electrice?</i> etc. <i>Conținuturi interdisciplinare:</i> - literatură și știință/tehnologie: inteligența artificială, robotica, biotehnologia, automatizarea și limitele progresului; - literatură și filozofie/bioetică: conștiința, identitatea, autonomia, demnitatea, responsabilitatea și statutul ființei artificiale; - literatură și ecologie: schimbările climatice, biodiversitatea, consumul, fragilitatea ecosistemelor și responsabilitatea față de generațiile viitoare. <i>Contexte de învățare și noile educații:</i> - educația pentru competențe digitale și inteligență artificială: analizarea raportului dintre tehnologie, creativitate, autonomie, date personale și responsabilitate; - educația pentru dezvoltare durabilă: interpretarea relației dintre om, consum, natură și consecințele ecologice ale alegerilor colective;	- evaluează, ca rezultat de extindere, modul în care o operă problematizează supravegherea, manipularea, dezumanizarea, inegalitatea tehnologică sau degradarea mediului; (2.2) - valorifică informații documentate despre opere, autori, contexte istorice, tehnologice și ecologice relevante pentru temele studiate; - organizează informații relevante, selectate din surse literare, științifice, etice și media, într-o secțiune a dosarului prospectiv; - documentează, ca rezultat de extindere, circulația unei teme precum utopia, robotul, supravegherea, inteligența artificială sau natura amenințată în literatură și în alte forme culturale; (2.3)	
---	---	--	--

	- educația pentru cetățenie globală: discutarea riscurilor tehnologice și ecologice ca probleme comune, care solicită solidaritate, cooperare și responsabilitate intergenerațională. <i>Temă cross-curriculară:</i> „Identitate culturală și cunoaștere autentică în epoca comunicării digitale”. Discipline asociate: informatică, educație pentru societate, filozofie. <i>Produs autentic dominant:</i> dosar prospectiv multimedia „Lumea de mâine: avertismente, alegeri și responsabilități”. <i>Public/utilitate:</i> colegi, profesor, bibliotecar, specialist în media, specialist în tehnologie sau ecologie și comunitatea școlară; dezvoltarea discernământului față de reprezentările viitorului, înțelegerea implicațiilor etice ale progresului și promovarea responsabilității față de adevăr, libertate, tehnologie, natură și generațiile viitoare.	- interpretează textele studiate prin corelare cu istoria, filozofia, educația civică, știința, tehnologia, ecologia și cultura media; - integrează un text literar și un material științific, vizual, cinematografic sau mediatic într-o secțiune a dosarului prospectiv; - compară, ca rezultat de extindere, o reprezentare literară a viitorului cu transpunerea sau reinterpretarea ei într-un film, joc narativ, documentar ori alt produs cultural; (3.1) - participă la un dialog literar și intercultural despre libertate, adevăr, control, tehnologie, inteligență artificială, natură și responsabilitate; - mediază discutarea unor perspective diferite asupra progresului, securității, autonomiei, riscului tehnologic și	
--	---	---	--

			responsabilității ecologice; - formulează, ca rezultat de extindere, o reflecție argumentată despre alegerile și valorile necesare construirii unui viitor întemeiat pe demnitate, solidaritate și respect pentru viață.	
--	--	--	---	--

Notă

1. Textele recomandate constituie instrumente pentru formarea competențelor. În activitatea la clasă se va lucra, în mare parte, cu fragmente propuse în manual sau selectate de cadrul didactic.
2. Pe parcursul unui an de studiu, cadrul didactic va selecta, în colaborare cu elevii, textele și va propune pentru lectura integrală 2-5 opere aparținând unor autori diferiți, de preferință din genuri și specii literare diverse.
3. Se recomandă ca alegerea textelor să se realizeze în funcție de criteriul axiologic, de accesibilitate și de disponibilitatea resurselor educaționale, precum și de competențele specifice vizate în procesul de predare-învățare-evaluare. Se va evita repetarea aceluiași texte de la o clasă la alta, cu excepția situațiilor în care acestea sunt valorificate în analiza comparativă, în clasa a XII-a.
4. Cadrul didactic va propune și o listă de texte suplimentare, pentru a susține individualizarea, diferențierea și incluziunea în învățare.

6. Finalitățile învățării pe clase

Clasa	Finalitățile învățării
X	Elevul/eleva: - identifică repere esențiale ale literaturii Antichității, Evului Mediu și Renașterii, prin raportare la texte, autori, genuri, specii și contexte culturale reprezentative; - explică specificul epocilor istorico-literare studiate, utilizând exemple relevante din mitologie, literaturile Orientului Antic, literatura Greciei și Romei Antice, literatura medievală și literatura Renașterii; - interpretează viziuni diferite asupra lumii, sacralului, destinului, eroismului, iubirii, cunoașterii, libertății și condiției umane reflectate în textele studiate; - utilizează adecvat concepte fundamentale și noțiuni-cheie ale disciplinei în receptarea, comentarea și compararea fragmentelor literare; - aplică strategii de lectură ghidată, comentată și comparativă pentru texte epice, lirice, dramatice, sacre, sapiențiale și eseistice; - analizează fragmente reprezentative, selectând informații relevante despre temă, personaj, conflict, valoare, simbol, mesaj și context cultural; - corelează textele literare studiate cu repere istorice, filozofice, religioase, artistice și interculturale, în fișe de documentare, hărți culturale, prezentări sau produse digitale simple; - exprimă un punct de vedere argumentat asupra valorilor culturale și general-umane reflectate în operele studiate, în contexte de discuție, jurnal de lectură, recomandare culturală sau microeseu; - participă la dialoguri despre patrimoniul literar universal și național, manifestând respect față de diversitatea culturală, deschidere interculturală și responsabilitate față de valorile umaniste.
XI	Elevul/eleva: - analizează evoluția formelor, ideilor și sensibilităților literare, prin raportare la curentele și mișcările literare studiate, de la clasicism până la postmodernism; - delimitează trăsături definitorii ale curentelor literare și artistice, utilizând exemple relevante de texte, autori, teme, procedee și forme de expresie; - corelează elementele de construcție ale textului literar cu poetica, estetica și viziunea curentului sau mișcării literare căreia îi aparține; - aplică strategii de lectură analitică, critică, comparativă și interdisciplinară pentru texte lirice, epice, dramatice, eseistice și programatice; - utilizează adecvat terminologia literară în comentarii, fișe de lectură, prezentări, recenzii, dezbateri și produse culturale sau digitale; - argumentează specificul unui text literar prin raportare la contextul istoric, cultural, artistic și la evoluția formelor literare; - sintetizează caracteristici ale curentelor și mișcărilor literare în scheme, tabele comparative, hărți conceptuale, glosare, portofolii sau prezentări multimedia; - interpretează relațiile dintre literatură și celelalte arte, dintre text și context, dintre expresie artistică, mentalitate culturală și viziune asupra lumii; - evaluează critic contribuția unor curente, autori și opere la transformarea limbajului literar și artistic; - raportează problemele literaturii studiate la situații actuale de viață și cultură: libertate, responsabilitate, bani și statut social, criză identitară, manipulare, comunicare, tehnologie, imagine publică, pluralitatea sensurilor; - participă la dialoguri estetice, culturale și interculturale, manifestând spirit critic, toleranță, sensibilitate estetică și respect pentru diversitatea formelor de expresie artistică.

XII	Elevul/eleva: - abordează literatura universală din perspectivă tematică și comparativă, stabilind relații între opere, epoci, spații culturale, genuri și forme artistice diferite; - compară moduri de configurare a unor teme și motive fundamentale: copilăria, adolescența, tinerețea, aventura, călătoria, iubirea, războiul, pacea, condiția umană, progresul, distopia, tehnologia și criza ecologică; - interpretează semnificațiile culturale, existențiale, morale și sociale ale textelor studiate, prin raportare la valori general-umane și la experiența cititorului contemporan; - aplică strategii de lectură tematică, comparativă, critică și reflexivă pentru texte epice, lirice, dramatice, eseistice sau documentare; - valorifică informații documentate despre circulația temelor și motivelor literare, utilizând responsabil surse literare, critice, culturale, digitale și interdisciplinare; - elaborează interpretări inter- și transdisciplinare, corelând literatura cu filozofia, istoria, psihologia, educația pentru societate, artele, științele, tehnologia, ecologia și cultura media; - realizează produse autentice de învățare: jurnal de lectură, portofoliu comparativ, hartă tematică, mini-antologie comentată, podcast, eseu reflexiv, dezbatere, prezentare multimedia sau proiect interdisciplinar; - formulează reflecții critice asupra raportului dintre individ și societate, libertate și responsabilitate, iubire și convenție socială, război și memorie, progres și risc, tehnologie și etică, om și natură; - mediază dialoguri literare și interculturale despre marile teme ale literaturii universale, respectând diversitatea perspectivelor și regulile argumentării; - apreciază critic și estetic operele studiate, utilizând criterii explicite, exemple relevante și terminologie adecvată; - își construiește prin lectură o raportare conștientă la propria identitate culturală, la valorile universale și la provocările lumii contemporane.
-------------------	--

7. Bibliografie

Cadrul normativ, strategic și metodologic

1. AI Competency Framework for Teachers. Paris: UNESCO, 2024. – URL: <https://www.unesco.org/en/articles/ai-competency-framework-teachers> (accesat: 22.05.2026).
2. BIANCHI, G.; PISIOTIS, U.; CABRERA GIRALDEZ, M. GreenComp: The European Sustainability Competence Framework. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. – URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC128040> (accesat: 22.05.2026).
3. Cadrul de Referință al Curriculumului Național. Aprobare prin Ordinul Ministerului Educației și Cercetării nr. 1272 din 23 iulie 2025. Chișinău: Ministerul Educației și Cercetării, 2025. – URL: https://mec.gov.md/sites/default/files/crcn_aprobat.pdf (accesat: 22.05.2026).
4. Codul educației al Republicii Moldova nr. 152 din 17 iulie 2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 319-324, art. 634. Chișinău, 2014.
5. Conceptul dezvoltării curriculumului școlar. Chișinău: Ministerul Educației și Cercetării, 2023. – URL: https://mec.gov.md/sites/default/files/concept-26-aprilie-compressed_6630a85a97a2e.pdf (accesat: 22.05.2026).
6. Empowering Learners for the Age of AI: An AI Literacy Framework for Primary and Secondary Education. Review Draft. 2025. – URL: https://ailiteracyframework.org/wp-content/uploads/2025/05/AILitFramework_ReviewDraft.pdf (accesat: 22.05.2026).
7. Hotărârea Guvernului nr. 114/2023 din 7 martie 2023 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare „Educația 2030” și a Programului de implementare a acesteia pentru anii 2023-2025. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr. 134-137, art. 289. Chișinău, 2023.
8. Plan-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal, anul de studii 2026-2027. Anexa nr. 1 la Ordinul Ministerului Educației și Cercetării nr. 888/2026. Chișinău: Ministerul Educației și Cercetării, 2026. – URL: https://mec.gov.md/sites/default/files/plan_cadru_26-27.pdf (accesat: 22.05.2026).
9. Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. New York: United Nations, 2015. – URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (accesat: 22.05.2026).
10. OECD Future of Education and Skills 2030: OECD Learning Compass 2030. Paris: OECD, 2019. – URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/about/projects/edu/education-2040/1-1-learning-compass/OECD_Learning_Compass_2030_Concept_Note_Series.pdf (accesat: 22.05.2026).
11. Recomandarea Consiliului din 22 mai 2018 privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, C 189, 4 iunie 2018. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2018. – URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0024&from=LT> (accesat: 22.05.2026).
12. VUORIKARI, R.; KLUZER, S.; PUNIE, Y. DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens. With New Examples of Knowledge, Skills and Attitudes. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. – URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC128415> (accesat: 22.05.2026).

Lucrări de teorie literară, literatură comparată și istorie literară

13. ADLER, Mortimer J.; DOREN, Charles van. Cum se citește o carte: ghidul clasic pentru o lectură inteligentă. Traducere de D. Căstăian. Pitești: Paralela 45, 2014.
14. BLOOM, Harold. Canonul occidental. Traducere de D. Ungureanu. Ediția a II-a. București: Grupul Editorial Art, 2007.
15. CRĂCIUN, Gheorghe. Introducerea în teoria literaturii. Ediția a II-a. Chișinău: Cartier, 2003.

16. DAMROSCH, David. Cum comparăm literaturile: studiile literare într-o epocă a globalizării. Traducere de R. Eichel. București: Tracus Arte, 2023.
17. DAMROSCH, David. Ocolul Pământului în 80 de cărți. Traducere de M. Dobrescu, G. Constantin. București: Tracus Arte, 2023.
18. HUSAR, Alexandru. Curente literare de la clasicism la postmodernism. Iași: Princeps Multimedia, 2013.
19. MUȘINA, Alexandru. Eseu asupra poeziei moderne. Teoria și practica literaturii. Ediția a II-a. Chișinău: Cartier, 2017.

Manuale și resurse didactice la Literatura universală

20. DRIMBA, O.; IONESCU, C.; LĂZĂRESCU, G.; ALECU, V. Literatura universală: manual pentru clasele a XI-a și a XII-a. București: Editura didactică și pedagogică, 1993.
21. Literatura. Idei fundamentale. Traducere de A. Popescu. București: Litera, 2022.
22. PAVLICENCO, Sergiu. Literatura universală: Manual pentru licee, clasele X, XI, XII cu profil umanistic. Chișinău: Litera, 2007.
23. PILCHIN, Ivan; PILCHIN, Maria; GRÎU-ROȘIOR, Natalia. Literatura universală: Manual pentru clasa a 10-a. Chișinău: Prut Internațional, 2025.
24. PILCHIN, Ivan; PILCHIN, Maria; GRÎU-ROȘIOR, Natalia. Literatura universală: Manual pentru clasa a 11-a. Chișinău: Cartdidact, Prut Internațional, 2020.
25. PILCHIN, Ivan; PILCHIN, Maria; GRÎU-ROȘIOR, Natalia. Literatura universală: Manual pentru clasa a 12-a. Chișinău: Prut Internațional, 2023.